

ΓΛΩΣΣΙΚΑ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ

Τὰ Δωδεκάνησα, ὅπως εἶναι γνωστό, συναποτελοῦν μίαν ιδιαίτερη γεωγραφική περιοχή. Γιὰ τὸν λόγο αὐτό, ὅλα τὰ νησιά εἶχαν περίπου κοινὴ πολιτικὴ καὶ πνευματικὴ ζωὴ. Ἡ συγγένεια στὴ γλῶσσα τοὺς διαπιστώνεται μὲ πλῆθος ἰσογλώσσων, πολλὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα προχωροῦν πρὸς τὴν Ἰκαρία, τὴν Κύπρο, τὴν ἀνατολικὴν Κρήτη. Μέσα ὡστόσο στὸ σύμπλεγμα τῶν Δωδεκανήσων ὑπῆρχαν λίγα νησιά πρὸς πλοῦσια ἀπὸ τὰ ἄλλα καὶ πρὸς προχωρημένα πολιτιστικά: ἡ Ρόδος (καὶ παράλληλα ἡ Σύμη στὶς πρῶτες δεκαετίες τοῦ αἰῶνα μας) στὸ νότιο τμήμα, ἡ Κῶς καὶ ἡ Κάλυμνος στὸ βόρειο τμήμα. Αὐτὰ τὰ νησιά ἔγιναν «κέντρα ἀκτινοβολίας» καὶ συγκεντρωτισμοῦ, καὶ ἀπὸ αὐτὰ ἀπλώθηκαν οἱ γλωσσικοὶ νεωτερισμοὶ ποὺ δημιούργησαν ἀντίστοιχες διαλεκτικὲς ἐνότητες. Ὑπῆρξαν ἐξάλλου νησιά (π.χ. ἡ Κάρπαθος) καὶ χωριά (π.χ. ἡ Ἐλυμπος τῆς Καρπάθου), ποὺ, ἐπειδὴ βρισκόνταν ἀπόμερα καὶ διέθεταν — ἢ ἀναγκάστηκαν νὰ ἐξασφαλίσουν — κάποιαν οἰκονομικὴ αὐτάρκεια, δὲν εἶχαν στενὴ ἐπαφὴ μὲ τὰ «κέντρα ἀκτινοβολίας», καὶ τὰ γλωσσικά τους ιδιώματα διακρίνονται ἀπὸ μιὰ πρὸς ἐκδηλῆ συντηρητικότητά. Ἄν εἶχαμε τὴ χαρὰ ἐνὸς γλωσσικοῦ Ἄτλαντα τοῦ δωδεκανησιακοῦ — ἔστω — χώρου, θὰ μπορούσαμε, νομίζω, νὰ διαπιστώσουμε μὲ ἀσφάλεια γινῶμες, ποὺ τώρα φαίνονται ἴσως κάπως θεωρητικὲς. Εἶναι ὡστόσο εὐτύχημα τὸ ὅτι ἔχουν γραφεῖ μελέτες γιὰ τὰ γλωσσικά ιδιώματα πολλῶν νησιῶν τῆς Δωδεκανήσου¹. Εἶναι ὅμως καὶ νησιά γιὰ τὴ γλῶσσα τῶν ὁποίων σύντομες μόνον

1. Βλ. Ν. Μαυρῆ, *Δωδεκανησιακὴ Βιβλιογραφία*, τόμ. 1, Ἀθήναι 1965, 232-249· Δ. Βαγιακάκου, στὸ *Λεξικογρ. Δελτίον* 12 (1972), 178-181. Πρόσθεσε: ἀπὸ τὰ *Συμμετὰ* 1 (1972) τὸ ἄρθρο τῆς Χρ. Χ. Χαραλαμπίδου, *Τὸ τελικὸν -ν εἰς τὸ γλωσσικὸν ἰδίωμα τῆς νήσου Σύμης*: ἀπὸ τὰ *Συμμετὰ* 2 (1974) τὸ ἄρθρο τοῦ Ἄν. Καραναστάση, *Μερικὰ συντακτικὰ φαινόμενα τοῦ συμμετῆκοῦ ιδιώματος*, καὶ τῆς Α. Β. Κατσίκη, *Χαρακτηριστικὰ φωνητικὰ φαινόμενα τοῦ συμμετῆκοῦ ιδιώματος*. Ἀκόμα: Κων. Μηνᾶ, *Τὸ τοπωνυμικὸ τῆς Κάσου*, Ἀθήνα 1975· τοῦ ἴδιου, «Γλωσσικὰ ἀνάλεκτα», *Δωδώνη* 4 (1975), 135-145· τοῦ ἴδιου, «Συμβολὴ στὸ τοπωνυμικὸ τῆς Καρπάθου» *Δωδεκ. Ἀρχ.* 6 (1976), 32-59· Χρ. Παπαχριστοδούλου, «Εἰδησεις γιὰ τὴ Ρόδο στὸ ΙΖ μ.Χ. αἰῶνα...», *Δωδεκ. Ἀρχ.* 6 (1976), 1-31· Ι. Θωμόπουλου, «Ἀρχαῖες λέξεις στὸ ἰδίωμα τοῦ Καστελλορίζου» *Δωδεκ. Ἀρχ.* 6 (1976), 119-129.

μελέτες ἔχουν γραφεῖ, ἐνῶ ὑπάρχουν ἄλλα πού γλωσσικά μένουν ἀκόμα ἀνεπίσκεπτα.

Ἡ ἐργασία αὐτὴ στηρίζεται σὲ δημοσιευμένες γλωσσικὲς μελέτες πού ἀναφέρονται στὰ Δωδεκάνησα καὶ ἀσχολεῖται μὲ ζητήματα μορφῆς, σημασίας καὶ καταγωγῆς δωδεκανησιακῶν λέξεων, μερικὲς ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἀπαντοῦν καὶ ἔξω ἀπὸ τὰ Δωδεκάνησα. Ἄς τῆς συγχωρηθεῖ τὸ ὅτι τροφοδοτεῖται συχνὰ ἀπὸ τὴν ἰδιαίτερη πατρίδα τοῦ συγγραφέα τῆς, τῆς ὁποίας ὥστόσο τὸν γλωσσικὸ πλοῦτο ἐθαύμαζε ὁ ἀείμνηστος σοφὸς καὶ στοργικὸς Καθηγητῆς μας, ὁ Νικόλαος Π. Ἀνδριώτης.

ἀανά (-ἀανᾶ) ἐπίρρ., ἄμυδρά, μόλις πού, ἴσα - ἴσα' Κάρπ. Φρ. Ἐπὶ ἀανά-ἀανά φαίνεται τὸ παμβόρι/τὸ ἀερόπλανο/ὁ ἄθρωπος. Ἐπὶ ἀπὸ τὸ ἀρχ. ἐπίθ. ἀγανός ἤπιος, μαλακός', μὲ ἀποσιώπηση τοῦ μεσοφωνηεντικοῦ γ¹.

ἀγιουτάρω ἄβοηθῶ' Κάσ.², Καστελλόρ.², **ουτ-τέρω** κυρίως γιὰ σκύλους ἄπαρορμῶ, ἐνθαρρύνω' Κάρπ. (Ἐλ.). Φρ. Ἐθ -θέλω ἐγὼ καέναν νὰ μοῦ ἀγιουτάρει Κάσ.² Ἐούτ-ταρετ -τὸ σκύλ-λον ἀπάνω μου Κάρπ. (Ἐλ.). Ἐπὶ ἀπὸ τὸ ἰταλ. *aiutare* ἄβοηθῶ'³. Τὸ ουτ-τέρω ἀπὸ τὸ θά/νά ἀγιουτέρω.

ἀθνιστός ὁ, ἄχάσμα γῆς' Κάρπ. (Ἐλ.). Φρ. Ἡ Ὁξω Καμάρα εἶναι γ-γεμάτη ἀθνιστοὺς κ' ἐν-να οὐλήσει καμνιάφ -φορέα. Ἐπὶ ἀπὸ τὸ ρ. ἀθνίντζω⁴ + κατάλ. -τός, ἡ ὁποία δίνει στὰ ρηματ. ἐπί-

1. Ἐχῶ τὴ γνώμη πὼς καὶ τὸ ἀ(α)νά τοῦ Λιβισιοῦ — βλ. Ν. Ἀνδριώτη, *Τὸ ἰδίωμα τοῦ Λιβισιοῦ τῆς Λυκίας*, Ἀθήναι 1961 (ἐφεξ. Ἀνδριώτη, *Λιβισί*), 32 — καὶ τῆς Χίου, ὅπου προφέρεται κάποτε καὶ ἀγανά, π.χ. «ἀγανά γανά ἄραμεν, τὸ ἄγανά γανά θὰ φύγωμε ἤτοι τώρα ἤλθαμε καὶ τώρα τώρα θὰ φύγωμε» στοῦ Ἄλ. Πασπάτη, *Τὸ χιακὸν γλωσσάριον*, Ἀθήναι 1888 (ἐφεξ. Πασπάτη, *Χιακ. γλωσσ.*), 41, μπορεῖ νὰ ἀναχθεῖ στὸ ἀρχ. ἐπίθ. ἀγανός καὶ ὄχι στοῦ Ἡσυχίου τὸ «δαινά: ἢ δῆ, ὡσδὲ» μὲ προθετικὸ α, ὅπως προτείνει ὁ Ἄδ. Κοραῆς, Ἔτακα, 2.13 γιὰ τὴ λ. ἀδανὰ ἄωρα' Χίου, ἡ ὁποία ἐξάλλου, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸν Πασπάτη, αὐτ., δὲν εἶναι ὀρθή. Ὁ Μιχ. Μιχαηλίδης - Νουάρος, *Λεξικὸν τῆς Κυρπαθιακῆς διαλέκτου*, Ἀθήναι 1972 (ἐφεξ. Μιχαηλίδου - Νουάρου, *Λεξ.*), λ. ἀνά, ἀνά καὶ ὁ Ἀνδριώτης, αὐτ., παράγουν τὴν καρπαθιακὴ καὶ τὴ λιβισιώτικη λ. ἀπὸ τὸ ἐδῶ νά.

2. Ζ. Χαλκιιάδη, *Κασιώτικα*, Ἀλεξάνδρεια 1828-1939 (ἐφεξ. Χαλκιιάδη, *Κασιώτικ.*), 2.106. Μιχ. Κομνηνοῦ, *Τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τοῦ Καστελλορίζου*, Ἀθήναι 1970 (ἐφεξ. Κομνηνοῦ, *Καστελλόρ.*), 129.

3. Πβ. Φώσκολου, *Φορτοῦν*. (Πρόλ.): ἀιδάρισα, ρ. ἀιδάρω' στὴν Κέρκυρα ἀγιουτάρω: Γερ. Σαλβάνου, *Μελέτη περὶ τοῦ γλωσσ. ἰδίου. τῶν ἐν Κερκύρα Ἀργυράδων*, Ἀθήναι 1918 (ἐφεξ. Σαλβάνου, Ἀργυράδ.), 17.

4. Τὸ ρ. ἀθνίζω ἄχνίζω' — καὶ τὸ οὐσ. ἀθνός — δὲν εἶναι ἀμάρτυρο, ὅπως χαρακτηρίζεται στὸ *Ἱστορικὸν Λεξικὸν τῆς Νέας Ἑλληνικῆς*, ἐκδ. Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, Ἀθήναι 1933 κ.έ. (ἐφεξ. Ἰ.Α.), λ. ἀχνίζω 2. Λέγεται στὴν Κάρπαθο, π.χ. ἀθνίντζει τὸ φαί/τὸ ψομί, καὶ στὴ Χάλκη: Α. Τσοπανάκη, *Τὸ ἰδίωμα τῆς Χάλκης* (Δω-

θετα τῆ σημασία τῆς μετοχῆς τοῦ ἐνεστώτα, ἄρα ἀθνηστός 'ἐκεῖνος ποῦ ἀχνίζει'.

αἰῖδ-δι τό, 'κατσίκι' Κάρπ., **αἰῖδ-δέα** ἦ, 'δέρμα κατσικιου' Κάρπ. ('Ελ.).

'Από τὸ μετγν. αἰγίδιον¹.

ἀκρίνακας ὁ, πληθυντ. ἀκρινάκοι, οἱ, 'βράχος με ἀιχμηρὴ ἐπιφάνεια' Κάρπ. ('Ελ.2). Φρ. *Μὴ τραβίεσαι πάνω στοὺς ἀκρινάκους καὶ σκίσεις τὰ ροῦχα σου.*

"Ἴσως ἀπὸ συμφυρμὸ τῆς λ. θρῖναξ 'τὸ ἐργαλεῖο με τὸ ὁποῖο λιχνίζουν τὰ ἀλωνισμένα στάχυα'³ καὶ τῆς λ. ἀκρί 'ἄκρη, πλαγιὰ βουνοῦ'.

ἀλασκὸς ἐπίθ., 'ἀραιός', ἐπίρρ. **ἀλασκὰ** 'ἀραιά' Κάρπ. ('Ελ.) Φρ. 'Αλασκὸς εἶναι ὁ χορὸς. 'Αλασκὰ -(ἀ)λασκὰ εἶναι τὰ ψωμιά στοφ-φοῦρο. 'Απὸ τὸ ἰταλ. *lasco* 'χαλαρός, μαλακός'. Τὸ α ἀπὸ τὸ ρ. *allascare* = *lascare* > (ἀ)λασκέρω, κοινὸ λασκάρω.

αμάσκαλα τά, 'ὁ χῶρος κάτω ἀπὸ τὴ μασχάλη' Κάρπ. ('Ελ.) Φρ. *"Ἥαλετ -τότ -τουβρά στ' αμάσκαλά του.*

'Απὸ ἀρχ. *διαμάσχαλον, τὸ <*διαμάσχαλος,ον⁴, ἀπ' ὅπου ἴσως καὶ τὸ ἀρχ. ρ. διαμασχάλιζω 'θέτω κάτι στὴ μασχάλη'.

ἀνγκαλία ἦ, πάντα στὴ φρ. *μνιὰ ἀνγκαλία νῆμα/κλωστή/ρασαῖκι* κ.τ.τ. 'ἀρκετὸ νῆμα κ.τ.λ.' Κάρπ. ('Ελ.5).

δεκανήσου), Ρόδος 1949 (ἐφεξ. Τσοπανάκη, *Χάληη*), 43, 74. Γιὰ τύπο ἀθνίζω (τάχα τοῦ Προδρόμου) <ἀτμίζω (τμ>τν>θν) βλ. Γ. Χατζιδάκι, *Μεσαιωνικά καὶ Νέα Ἑλληνικά*, Ἀθῆναι 1905-1907 (ἐφεξ. Χατζιδ., *M.N.E.*), 1,76, 2,349 καὶ Ἀθηνᾶ 29 (1917) Λεξικ. Ἀρχ. 3. Ἡ λ. ἀθνη, ἦ Κάρπ. — φρ. ἦ ἀθνη τοῦ *μαχαιρίου/τῆς πέτρας* κ.ἄ. — νομιζω, ἀντίθετα, πὼς πρέπει νὰ παραχθεῖ ἀπὸ τὴ λ. ἀκμή με ἐπίδραση τῆς λ. *ἄχνη*, κι ὅχι νὰ συνδεθεῖ με τὴ λ. ἀθνός 'ἀχνός', ὅπως γίνεται στοῦ Μιχαηλίδου - Νουάρου, *Λεξ.*, λ. ἀθνός.

1. Στὸ *Sprogljo lessicale rariologico*, OT C19· SB VI 9414. 18.

2. Ὁ Μιχαηλίδης - Νουάρου, *Λεξ.*, λ. ἀκρί(ν) γράφει ἀκρινάκος, ποῦ ὅμως δὲν λέγεται· φαίνεται ὅτι παρακινήθηκε ἀπὸ τὸν πληθυντ. ἀκρινάκοι, ποῦ εἶναι ὅμως σχηματισμένος κατὰ τὰ κόρακας - κοράκοι κ.ἄ.τ. Πβ. ὄνακα (<θρῖναξ) Τσακων. : Ν. Andriotis, *Lexicon der Archaismen in neugriechischen Dialekten*, Wien 1974 (ἐφεξ. Andriotis, *Lex.*), λ. θρῖναξ.

3. Πβ. θρινάκι(ν), θερνάκι κ.ἄ. : Andriotis, *Lex.*, λ. θρινάκη.

4. Τὸ προϋποθέτει, νομιζω, τὸ ἐπίρρ. *διαμάσκαλα* : Δ. Δημητράκου, *Μέγα λεξικὸν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης*, Ἀθῆναι 1933-1950 (ἐφεξ. Δημητράκ., *Λεξ.*), στὴ λ. Α. Σακελλαρίου, *Τὰ Κυπριακά*, Ἀθῆναι 1890-1891 (ἐφεξ. Σακελλαρ., *Κυπρ.*), 524, ὅπου καὶ ὁμοιος τύπος τῆς Τήνου.

5. Πιὸ συχνὴ εἶναι ἡ λ. ἀνγκαλέα 'ποσότητα (ξύλων, χόρτων) ποῦ μπορεῖ νὰ κρατηθεῖ στὴν ἀγκαλιά'. Στὴν Κατωϊταλική, *ἀγκαλία*, ἦ : G. Rohlfs, *Grammatik der unteritalienischen Gräzität*, München 1950 (ἐφεξ. Rohlfs, *Gramm.*), 63, 166.

Ἐπί τὸ ἀρχ. οὐσ. ἀγκαλῖς¹.

ἀνδείλητρος ὁ, Κάρπ., Κάσ. Εἶναι ἐργαλεῖο, τὸ ὁποῖο ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓνα τετράπλευρο ραβδί ἐνὸς μέτρου περίπου, πού ἔχει στὶς δύο ἄκρες του ἀπὸ ἓνα ξύλο 0,15 μ. Τὸ κρατοῦν ἀπὸ τῆ μέση τοῦ μεγάλου ξύλου καὶ τὸ στρέφουν μὴν δεξιὰ - μὴν ἀριστερὰ καὶ ἔτσι τὸ νῆμα τοῦ κουβαριοῦ, καθὼς τυλίγεται στὰ δύο παράλληλα μικρὰ ξύλα, παίρνει τὸ σχῆμα «κούκλας» γιὰ νὰ μπεῖ κατόπι στὴν ἀνέμη. Λέγεται καὶ ρ. **ἀνδείλητριζω** 'δουλεύω τὸν ἀνδείλητρο' ἢ - γιὰ βοσκὸ - 'κατεβαίνω τὴν πλαγιά ἀκουμπώντας στὴ γῆ πότε τῆ μιὰ καὶ πότε τὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ μεγάλου ποιμενικοῦ ραβδιοῦ'.

Ἐπί τὸ Μιχαηλίδης-Νουάρου παράγει τῆ λ. ἀπὸ τὸ ἀνατυλίγω (ἀνατύλικτρον)² καὶ ὁ Χαλκιιάδης³ ἀπὸ τὸ ρ. ἀντιελίσσω, νομίζω ὅμως ὀρθότερη τὴν παραγωγή της ἀπὸ τὸ *ἀντιελέω <ἀντι+εἰλέω. "Ὅπως εἴλημα, εἴλησις, εἴλητάριον - ληταρέα Κάρπ. ("Ἐλ.), ληταρὰ Κάρπ. 'δέμα ἀπὸ στάχυα' - , ἔτσι καὶ *εἴλητρον 'ὄργανο εἰλήσεως', πού μεταπλάσθηκε σὲ ἀρσενικό.

ἀνδίκαιλ-λος ὁ, 'ἡ ἀπάντηση πού ταιριάζει σὲ προκλητικὰ, ὑβριστικὰ λόγια' Κάρπ. Φρ. Μήχ-χολιάς κ' ἐν-να τὴν-ε-βρω νὰ τῆς βώκω τὸν ἀνδίκαιλ-λὸτ -της.

Ἐπί τὸ Ι. Α. γράφει ἀπὸ τὴν Κάρπ. τὸ οὐδ. ἀντίκαλον, τὸ⁴ 'τὸ ἀνταποδιδόμενον καλόν, ἀντευεργέτημα', τὸ ὁποῖο παράγει ἀπὸ τὴν πρόθ. ἀντί καὶ τὸ οὐσ. καλόν. Ἡ σύγχυση τοῦ γένους προῆλθε ἴσως ἀπὸ τὴ φρ. ἐ-ναν ἀντίκαλον⁵. Ἡ προφορὰ τῶν λ-λ/λδ, ἀπὸ τῆ λ. κάλ-λη, τὰ ἦ, πιὸ πιθανόν, ἀπὸ τὴν προφορὰ τῆς καταλ.-αλλος, π.χ. βάρκαλ-λος.

ἀνδιφερόμενος, -η, 'ὁ/ἡ ἀντίδικος' Κάρπ. ("Ἐλ.) Φρ. Ὁ ποῖος εἶναι ὁ ἀνδιφερόμενός σου ;

Ἐπί τὴ μετχ. ἀντιφερόμενος⁶ τοῦ ἀρχ. ρ. ἀντιφέρομαι⁷.

1. Ἐπί τὸ Ησὺχ. «ἀγκαλίδες· αἱ τῶν φρυγάνων δεσμαί» καὶ «ἀγκαλῖς· ἄχθος...» στὴ Σούδα «ἀγκαλίδα· μερίδα», μὲ συντελεσμένον ἴσως τὸν μεταπλασμό.

2. Μ. Μιχαηλίδου - Νουάρου, Λαογραφικὰ σύμμεικτα Καρπάθου, Ἀθήναι 1932-1934 (ἐφεξ. Μιχαηλίδου - Νουάρου, Σύμμ.), 2.251 σημ. 2. Εἶναι ὅμως σαφὴς ἡ πρόθ. ἀντί, τὸ ρ. τυλίγω εἶναι μεσαιωνικό, ἐνῶ ἡ κατάλ. -τρον εἶναι ἀρχαία καί, ἐξάλλου, θὰ ἔπρεπε ἐδῶ νὰ γίνετο -χ-τρον. Ὁ ἴδιος, ὁ Μιχαηλίδης - Νουάρου, Λεξ., γράφει ἀντίλιτρος ἢ ἀντύλιτρος <ἀντί+τύλιτρος <τύλιτρος.

3. Χαλκιιάδης, Κασιώτ., 1.77 καὶ Λαογραφικὰ Κάσου, Ἀθήναι 1971 (ἐφεξ. Χαλκιιάδης, Λαογρ. Κάσου), 82.

4. Ἐπί τὸ καὶ ὁ Μιχαηλίδης - Νουάρου, Λεξ., λ. ἀντίκαλο, τό.

5. Πβ. ἀντίκακος, ὁ Κρήτη, ἀντίκακο, τὸ Πελοπονν., Πόντος.

6. Ἡ μετχ. καὶ στὴ Μάνη: βλ. Ι. Α., λ. ἀντιφέρω.

7. Ἐπί τὸ Ησὺχ. «ἀντιφέρεται· ἐναντιοῦται» καὶ «ἀντιφέρεσθαι· ἐριστικῶς ἢ ἀντιλέγειν ἢ ἀντιτάσσεσθαι ἢ ἐναντιοῦσθαι».

ἀνεθαμβίντζω 'ρίχνω ἀκόμα λίγα φρύγανα στο φούρνο, όταν τὰ ἄλλα — τὰ πολλὰ — ἔχουν πιὰ καεῖ/ζεσταίνω λίγο τὸ φούρνο'¹. Κάρπ. ('Ελ.). Φρ. 'Ανεθάμβισε τόφ-φούρνο.

'Απὸ τὸ ρ. *ἀναθαμβίζω <ἀναθαμβέω, ὅπου θάμβος 'ἐκπληξη, θάμπωμα' καί, μετὰ, 'θάμπωμα τῶν ὀφθαλμῶν (ἀπὸ δυνατὸ φῶς)'.
ἀνεκρούω, κυρίως **ἀνεκρούει** 'βυζάνει τὸ ἀρνάκι, ριφάκι, μοσχάρáκι' Κάρπ., **νεκρῶ** 'βάζω τὸ μικρὸ ζῶο νὰ βυζάσει' Ρόδ.2, **νεκκρῶ** 'ἴδ.' Χάλλη3. Φρ. 'Αλε τὸ ρίφιν ν' ἀνεκρούσει Κάρπ. Σὰν ἐεν-νήθην ἤτομ-μικρόμ -μικρόκ -κ' ἐν ἐμβόρειν -ν' ἀνεκρούσει Κάρπ. Νεκρῶ τὸ βυζίτσι Ρόδ.2

'Απὸ τὸ ρ. ἀνακρούω (<ἀνά 'ξανά' + κρούω) 'κρούω μὲ διακοπές'⁴. Τὴ σημασία αὐτὴ δὲν φαίνεται νὰ ἔχει τὸ ἀρχ. ρ. ἀνακρούω, τὴν ἔχει ὅμως τὸ ρ. ἀνακρούομαι 'ὀπισθοχωρῶ καὶ ξαναρχίζω'⁵. Γιὰ τὴν αὐξηση ε τοῦ ἀορίστου, ποὺ μεταφέρεται καὶ στὸν ἐνεστώτα τῶν ρημάτων, τὰ ὁποῖα εἶναι σύνθετα μὲ τὶς προθέσεις ἀνά, κατά, παρὰ, πβ. ἀνεπατῶ, κατελῶ, παρεκαλῶ⁶. Γιὰ τὴν ἀποβολὴ τοῦ ἀρχικοῦ α τῶν ρημάτων στὴ Ρόδο πβ. γαπῶ, λέθῶ, φήν-νω⁷. Ἡ λήγουσα τοῦ νεκ(κ)ρῶ Ρόδ., Χάλλη, προϋποθέτει συνίζηση *νεκρουῶ καὶ ἔκκρουση τοῦ u ἀπὸ τὸ ο⁸.

ἀνεμβλητὸς ἐπίθ., 'γενναιόδωρος, ἀρχοντικός', **ἀνεμβλητὰ** ἐπίρρ. Κάρπ. ('Ελ.). Φρ. 'Ανεμβλητὸς νοικοκύρης. Νὰ τῶβ-βάλλεις νὰ φᾶν ἀνεμβλητὰ.

'Απὸ τὸ ρ. ἀνεμπλήζω⁹ <ἀνά + ἐμπλήζω, ἀντὶ ἀνεμβλητὸς¹⁰ (ἢ ἀνέμ-

1. Πβ. ἀρχ. ἀναθάλλω, ἀναθερμαίνω κ.ἄ. καί, συνώνυμο μὲ τὸ καρπαθιακὸ, ἀνελαμπίζω Κύθν.: 'Α. Βάλληγδα, *Κυθνιακά*, Ἐρμούπολις 1882, σ. 140.

2. Ἀγ. Τσοπανάκη, *Κοινὴ - Ροδιακὰ ἰδιώματα*, Ρόδος 1948 (ἔφεξ. Τσοπανάκη, *Κοινὴ - Ροδ. ἰδιώμ.*), 24-25. Χριστοδ. Παπαχριστοδούλου, *Λεξικογραφικὰ καὶ λαογραφικὰ Ρόδου*, Ἀθῆναι 1969 (ἔφεξ. Παπαχριστοδ., *Λεξικ. κ. Λαογρ.*), 163.

3. Τσοπανάκη, *Χάλλη*, 114.

4. Ἴσως δὲν ἀπουσιάζει καὶ ἡ σημασία 'πάνω' τῆς προθ. ἀνά.

5. Π.χ. Πλάτ., *Φίλ.*, 13 d: «τὸν λόγον πάλιν ἀνακρούομαι» Λουκ, *Νιγρ.*, 8: «παῦε...μικρὸν ἀνακρούμενος». Βλ. Liddell - Scott - Jones - McKenzie, *A Greek English Lexicon*, Oxford 1961 (ἔφεξ. Liddell - Scott), λ. ἀνακρούω.

6. Tsopanakis, *Essai sur la phonétique des parlers de Rhodes*, Ἀθῆνα 1940· Κων. Μηνᾶ, *Τὰ ἰδιώματα τῆς Καρπάθου*, Ἀθῆνα 1970 (ἔφεξ. Κων. Μηνᾶ, *Ἰδιώμ. Καρπ.*), 33-34.

7. Tsopanakis, *ἔ.δ.*, 17-18.

8. Πβ. Τσοπανάκη, *Κοινὴ - Ροδ. ἰδιώμ.*, 24-25: μεθῶ, κλιῶ κ.ἄ.

9. Βλ. Γ.Α., στίς λέξεις καὶ Ἑμμ. Κριαρᾶ, *Λεξικὸ τῆς μεσαιωνικῆς ἑλληνικῆς δημόδους γραμματείας*, 1-4, Θεσσαλονίκη 1969-1975 (ἔφεξ. Κριαρᾶ, *Λεξ.*), λ. ἀναμπλήζομαι.

10. Πβ. Νίκης Πέρδικα, *Σκῦρος*, τόμ. 2., Ἀθῆναι 1943, σ. 265, ἀναβλησμέ-νες-η-ο 'χορτάτος'. Ἀντ. Στεφάνου, *Χιακὰ μελετήματα*, τόμ. 2., Χίος 1959, σ. 83: *μπληστός* ἐπίθ. 'πολύς'.

πληστος), κατὰ τὰ ἄλλα ρηματικὰ ἐπίθετα σέ -τός, τῶν συνηρημένων¹, π.χ. κολλητός, μιλητός.

ἀνεουστῶ 'βοηθῶ κάποιον νά σηκώσῃ ἓνα βάρος' Κάρπ. Φρ. Ἐμ -μ' ἀνεουστᾶς λοιπὸν -νά σηκώσω τὸ οὐμᾶρι; 'Ἀπὸ τὸ ρ. ἀνεαστῶ 'συγκρατῶ ψηλὰ κάποιο βάρος' <μετγν. ἀναβαστάζω καὶ ἐπίδραση τοῦ ρ. οὐθῶ <βοηθῶ.

ἀνοῦ κι ἀνοῦ ἐπίρρ., 'ὅπως καὶ νά ἔχει, ὅπωςδὴποτε' Κάρπ. ('Ἐλ.), «ἀνοῦ τσ' ἀνοῦ 'πῶς καὶ πῶς, εἶδαμε καὶ πάθαμε» Καστελλόρ². 'Ἐτσι καὶ ἀνογιανὸ ἐπίρρ. 'βέβαια' Κρήτη, φρ. ἀνογιανὸ δὰ πάω νά τὸν -ε- βρῶ³. Φρ. 'Ἀνοῦ κι ἀνοῦ ἐν-να πάεις, γιάιν-νε σκιὰ πλιὸ γλήγορα Κάρπ. ('Ἐλ.). 'Ἀπὸ τὸ ἄν οὐ καὶ ἄν οὐ⁴.

(ᾶ)πακουτερός ἐπίθ., 'ὑπάκουος, πειθήνιος' Κάρπ. Φρ. *Εἶες τι* (ᾶ)πακουτερόπ -παῖν ἀποῦ 'ναι; 'Ἀπὸ τὸ ἐπίθ. ὑπακουτερός 'ὑπήκοος, εὐπειθής' Somavera, ὑπακούτερος (καὶ ὑπηκούτερος) 'ἴδ.' Du Cange, μὲ παρετυμολογία πρὸς τὴν πρόθ. ἀπό.

ἀπαριλόητος ἐπίθ. 'ἀπεριποίητος, ἀτημέλητος' Κάρπ. ('Ἐλ.). Φρ. *Ἡρτεν ἀπαριλόητη στήπ -Παναῖα* (=ἐκκλησία). 'Ἀπὸ τὸ ἐπίθ. ἀπεριλόητος <ᾶ στερητ. + περιλοῆ⁵ <περιλογῆ, κατὰ τὸ ἀπαρήητος 'ἀκατάστατος'⁶.

ἀπὸ 'λα σ' ἔλα, 'ἀπὸ τῆ μιὰν ἄκρη ὡς τὴν ἄλλη' Κάρπ. ('Ἐλ.). Φρ. *'Εμβαῖν-ναν οἱ θάλατσες στὸ παμβόρικ -καὶ τὸ λοῦν-ναν ἀπὸ 'λα σ' ἔλα.*

1. Πβ. καὶ ἀνεμβλειῶ Α. Κρήτη: Γ. Παγκάλου, *Περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ιδιώματος τῆς Κρήτης*, 1-6, 'Αθήναι 1955-1970 (ἔφεξ. Παγκάλου, *Κρητ. ιδίωμα.*) 2. 108, 4. 388 καὶ προπάντων 5. 150, ὅπου ἡ παραγωγή τοῦ ρήματος ἀπὸ τὴν πρόθ. ἀνά καὶ τὸ μετγν. ρ. ἐμ-πιπλάω.

2. Κομνηνοῦ, *Καστελλόρ.*, 78.

3. Παγκάλου, *Κρητ. ιδίωμα.*, 2. 129, 5. 161, ὅπου ἡ λ. ἀνογιανὸ χαρακτηρίζεται ἄγνωστης ἀρχῆς, ἐνῶ, εἰδικότερα αὐτῆ, προέρχεται, καθὼς νομίζω, ἀπὸ τὸ ἄν ὄχι κι ἄν ὄχι > ἄν οἶ κι ἄν οἶ, μὲ ἔκκρουση τοῦ ι ἀπὸ τὸ ο.

4. Πβ. Δ. Τομπαῖδη, *Τὸ γλωσσικὸ ιδίωμα τῆς Θάσου*, Θεσσαλονίκη 1967, σ. 9, 35, 49: ἐνώ(;) > ἀνοῦ 'ἀφοῦ, ὅταν' στίχους τοῦ κύπριου Βασ. Μιχαηλίδη στὴ *Βασ. Βιβλιοθ.* 6. 212, στ. 37 «πρέπει νά πάς, εἰ δὲ κἂν οὐ, ἐχάθης δίχως ἄλλον», καὶ 6. 214, στ. 174 «τῆσαι πίστεψε, εἰ δὲ κἂν οὐ, τὸ κρῖμας στὸλ λαίμοσ σου».

5. 'Ἡ λ. περιλοῆ σημαίνει 'ἐπίπλωση (τοῦ σπιτιοῦ)' 'Αστυπ.: Καρανασάση, «Τὸ ιδίωμα τῆς Ἀστυπάλαιας» *Λεξικ. Δελτίον* 10(1963) (ἔφεξ. Καραναστ., 'Αστυπ.), 93: 'ἀναφορὰ ὀνόματος': Σακελλαρ., *Κυπρ.*, 727 καὶ *Βασ. Βιβλιοθ.* 46. 47 ἀπὸ κυπριακὸ δημ. τραγ. «ἐλάτε νά γροικῆσετε περιλοῆ γραμμένην» στὴ *Ζάκυνθο ἀπερλόιτος 'ἀπερίσκεπτος'*: Ντ. Κονόμου, *Ζακυνθινὸ λεξιλόγιο*, 'Αθήνα 1960 (ἔφεξ. Κονόμου, *Ζακυνθ. λεξιλ.*), 11.

6. Βλ. Ι.Α., λ. ἀπαρήητος > ἀπαρήητος Ρόδ., πρόσθεσε καὶ Κάρπ. 'ἴδ.'.

Νά κόψω έναρ-ραβδίν άπόυ νά σέ πιάν-νει άπό 'λα σ' έλα. 'Εξάπλωσε σιτό σουφάκ -και τόν ήπιασεν άπό 'λα σ' έλα.

'Από τή φρ. άπό έλα σέ έλα 'σ' όλη τήν έκταση'¹.

άποληφτικός επίθ. 'εϋγενικός' Κάρπ. ('Ελ.), ειρωνικά. Φρ. *Ξεύρεις τι άποληφτικός άπόυ 'ναι* ;

'Από τό μεσν. ύποληπτικός 'εϋγενής'².

άπολουτρία τά, 'τά νερά πού μένουν στη σκάφη μετά τó λούσιμο τής κεφαλής' Κάρπ. ('Ελ.), ρ. **άπολουτρίζομαι** 'τελειώνω τó λουτρό/σκουπίζομαι μετά τó λουτρό'³. Φρ. *Πιάσ' τή σκάφη-νά ρίξεις τ' άπολουτρία. 'Ελα τώρα ν' άπολουτριστείς νά μη κρωώσεις. (Γ)ύρε μου ν' άπολουτριστώ (=νά καθάρίσω τó κεφάλι μου άπό τούς άφρούς).*

Τό ούσ. **άπολουτρία**, τά άπό ***άπολουτρίον**, τó άντι **άπολούτριον**⁴ με άναλογικόν παρατονισμό⁵ (=άπόλουτρον 'τό νερό πού μένει μετά τó λουτρό'⁶). Τό ρ. **άπολουτρίζομαι**, άπό τήν πρόθ. άπό πού σημαίνει 'άπομάκρυνση, τέλος' + ρ. **λουτρίζομαι**.

άπότσι τό, Κάρπ., **άπόκι** τό Κάρπ. ('Ελ.) 'άβγό πού μένει στη φωλιά για νά προκαλέσει τήν κότα νά γεννήσει'. 'Η λ. **άπότσι** τό, στην Κάσο σημαίνει 'τό τελευταίο άβγό μετά τó όποιο ή θρνιθα κλωσσά'.

'Από τή λ. **άποτόκι**⁷, ύποκορ. του **άπότοκον**⁷. 'Η πτώση τής συλλαβής το είναι άνομοιωτική και όφείλεται στη συνεκφώνηση τής λέξεως με τó άρθρο: τó **άποτόκι**.

1. Τό *I. A.*, λ. **άπολασέλα**, χαρακτηρίζει τή λ. άμάρτυρη, γιατί έχει ύπόψη του μόνο τούς κυπριακούς τύπους 'πολασέλα και 'πελασέλα 'παντού' — φρ. *έγύρισα 'πολασέλα τσ' εν τó ηθρα'* βλ. και Κ. Μόντη - Α. Χριστοφίδη, *Κυπρ. 'Ανθολογία*, 'Αθήνα 1965, σ. 410 — και τήν παράγει άπό τή φρ. *άπό όλα εις όλα*. 'Ο Μιχαηλίδης - Νουάρος, *Λεξ.*, άπό 'λα ως έλα.

2. Πρόδρ. 1. 68-69 «έγώ ήμην ύποληπτική και σύ ήσουν ματζουκάτος' | έγώ ήμην εϋγενική και σύ πτωχός πολίτης». Τό άρχ. **ύποληπτικός** έσήμαινε 'άντιληπτικός'.

3. Τό *I. A.* έχει ρ. **άπολουτρίζομαι** 'λούομαι' Κάρπ. με τó στίχο «σε μαρμαρένη γούρναν έπολουτρίζετο» (άπό τού Μιχαηλίδου - Νουάρου, *Δημ. Ή τραγ. Καρπάθου*, 113), ό όποιος φέρεται επίσης «και μ' άργυρό λαήνιν έπολουτρίζετο»: Μιχαηλίδης - Νουάρος, *αύτ.*

4. Στόν Αλιανό, *Z. I.*, 17, 11. Πβ. και **λούτριον** 'νερό άκάθαρτο τού λουτρού'.

5. Για τόν άναλογικό τονισμό τής παραλήγουσας τών ούδετέρων ύποκοριστικών σέ -ιον, π.χ. **θρόνιον** - **θρονί**, **έσχάριον** - **σκαρι** κ.ά., βλ. Χατζιδ., *M. N. E.*, 1. 398 κ.έ.

6. 'Ο Φ. Κουκουλές, *Βυζαντινών βίος και πολιτισμός*, 1-5, 'Αθήνα 1948-1962 (έφεξ. Κουκουλέ, *B. B. Π.*), 4. 458 σημ. 8, λέγει ότι στην Κάρπ. χρησιμοποιείται άκόμα ή λ. **άπόλουτρον**, τήν όποία όμως δέν έτυχε νά άκούσω.

7. Βλ. *I. A.*, λ. **άποτόκι**, άπ' όπου λείπει ό τύπος **άπόκι**, για τόν όποιο βλ. και Μιχαηλίδου - Νουάρου, *Λεξ.*, στη λ.

ἀποουκλών-νω Κάρπ. ('Ελ.), **πίουκλών-νω** Κάρπ. 'πεδικλώνω'. Φρ. 'Αποούκλωσε τήκ -κατσίκα. 'Ε, τὸκ -κακόμοιρον, ἐπίουκλώθηκ -κ' ἤπεσε. 'Απὸ τὸ ρ. πεδουκλῶ Du Cange (λ. πέδικλον) - πεδουκλώνω Somavera¹ <πεδοκλώνω Γεωργιλᾶς² <πεδικλῶ Du Cange, ἔ. ἄ. <πέδικλον <λατ. *pediculus*³, μὲ παρετυμολογία πρὸς τὴν πρόθ. ἀπὸ (ἢ λ. ἀποουκλών-νω) ἦ τὴν ἐπὶ (ἢ λ. πῖουκλώ-νω).

ἀποτροῦι τό, 'κομμάτι (κυρίως βαμβακερῆς) κλωστῆς' Κάρπ. ('Ελ.) Φρ. *Μάεψε τώρα ὅλα τ' ἀποτρούγια ἀπὸ τὸπ -πάτο.*

'Απὸ τὸ *ἀπτροτούβι(ον) (ὑποκορ. τοῦ ἀπτροτούβον <ἀπτρα 'φιλίλι λύχνου'+τουβί⁴), μὲ πιθανὴ ἐπίδραση τῆς προθ. ἀπό⁵ καὶ τῆς λ. ὄτρεά 'κλωστή' Κάρπ. ('Ελ.), ὄτρά 'ἴδ.⁶ Κάρπ.

(ἀ)πουντζέρω 'σπρώχνω', **ἀπουντζαριστή** ἡ, 'σπρωξιά' Κάρπ. ('Ελ.) Φρ. *Τὸν ἐπουντζαρά κ' ἤπεσε. Τοῦ 'ωκα μνιὰν ἀπουντζαριστήκ -κ' ἤπεσεμ -μὲ τῆμ -μούρη.*

'Απὸ τὸ ἰταλ. *arroggiare* 'ἀκουμπῶ, στηρίζομαι'.

ἀποφαισόμενα τά, 'ἀποτελέσματα/ἐκβασή' Κάρπ. ('Ελ.). Φρ. *Νὰ 'οὔμετ -τ' ἀποφαισόμενα.*

'Απὸ τὸν πληθυντ. τῆς μετχ. ἀποβησόμενον, μὲ παρετυμολογία πρὸς τὸ ρ. ἀποφαίνομαι.

ἀρκαριάτικα τά, 'κεράσματα γιὰ τὴ γέννηση πρωτότοκου/πρωτότοκης', ὅταν οἱ Ἑλυμπίτες ἔφθαναν στὴ Σαρία τὸ καλοκαίρι· στὴν Κάρπ. ('Ελ.)

'Απὸ τὴ λ. ἀρκαρέα Κάρπ. ('Ελ.) -ἀρκαρά Κάρπ. <ἀρχαρέα⁷ (θηλ. τοῦ ἀρχάρι(ο)ς), ποῦ δὲν λέγονται ὅμως πιά στὴν Κάρπαθο⁸.

1. Πβ. καὶ Χορτάτση, *Πανώρια*, 2. 531 (Κριαρᾶς): *πέδουκλο*.

2. Γεωργιλᾶ, *Βελισσάρ.*, 244 (Wagner): *ἐπεδοκλώθηκ*.

3. Ν. Ἀνδριώτη, *Ἑτυμολογικὸ λεξικὸ τῆς Κοινῆς Νεοελληνικῆς*, Θεσσαλονίκη 21967 (ἔφεξ. Ἀνδριώτη, *Ε. Α.*).

4. Βλ. καὶ Κουκουλέ, *Β.Β.Π.*, Β' 2, 92.

5. Ἡ πρόθ. ἀπὸ σημαίνει καὶ τὸ τέλος, τὸ ὑπόλειμμα, π.χ. ἀποφαί, ἀποτρούμια κ.ἄ.

6. Γιὰ τὴ λ. βλ. Α. Somavera, *Tesoro della lingua greca - volgare ed italiana*, Παρίσι 1709 (ἦδη καὶ ἔφεξ. Somavera)· Κοραῆ, *Ἀτακτα*, 4. 375-376· Μιχαηλίδου-Νουάρου, *Σύμμ.*, 2. 245 σημ. 2· Εὐ. Μπόγκα, *Τὰ γλωσσικὰ ἰδιώματα τῆς Ἠπείρου*, 1-2, Ἰωάννινα 1964-1966 (ἔφεξ. Μπόγκα, *Ἰδιώμ. Ἠπ.*), 1. 285· Χριστοφ. Λάζαρη, *Τὰ Λευκαδίτικα*, Ἰωάννινα 1970 (ἔφεξ. Λάζαρη, *Λευκαδ.*), 129· Ἄντ. Στεφάνου, *Χιακὰ μελετήματα*, 2. 89.

7. Ἄνθ. Παπαδοπούλου, *Ἱστορικὸν λεξικὸν τῆς Ποντικῆς διαλέκτου*, 1-2, Ἀθήναι 1958-1961 (ἔφεξ. Παπαδοπ., *Λεξ. Ποντ.*), λ. ἀρχαρέα 'γυναικὰ ποῦ γέννησε πρώτη φορά' (πβ. καὶ Γ. Χατζιδάκι, *Γλωσσικαὶ μελέται*, 130)· Κ. Dieterich, *Sprache und Volksüberlieferungen der südlichen Sporaden*, Wien 1908, σ. 64: ἀρχαριά 'ἴδ.'

8. Τίς σημειώνει ὥστόσο ὁ Μιχαηλίδης - Νουάρου, *Λεξ.*, λ. ἀρκαρά.

ἄρνουκας ὁ, 'τὸ φυτὸ νάρθηξ' Κάσ.1.

'Απὸ τῆ λ. νάρθηξ, μὲ πιθανὴ παρετυμολογία πρὸς τῆ λ. ἄρνι² καὶ μὲ κατάλ.-ουκας.

ἄρνουκας ὁ, 'ὄχετος' Κάσ. Φρ. "Hφραξεν ὁ ἄρνουκας μὲ τὰ χόματα. Μεγεθυντικὸ τοῦ *ἄρνούχι <*ρνούχι <*ρινούχι, ὑποκορ. τοῦ ρινούχος³. Τὸ ἀρχικὸ α ἀπὸ τὸν πληθυντ. τὰ ρινούχια ἢ τὰ ὀρνούχια⁴.

ἄσαχτ(α)-ἄσαχτα 'σιγὰ-σιγά, ἀκροποδιτί' Κάρπ. ("Ελ.). Φρ. "Aσαχτ' -ἄσαχτα νὰ μὴ ξυπνήσεις τὸ παιδί.

'Απὸ τὸ ἀρχ. ἐπίθ. ἄσακτος 'ἀπάτητος' <ἀ στερητ.+σακτός τοῦ ρ. σάσσω⁵.

αὐλίσκος ὁ, Κάρπ. ("Ελ.) καὶ **ἀφλίσκος** ὁ, Κάρπ.⁶ '1) ὁ ὀμφάλιος λῶ-ρος. 2) ὁ ἀποχετευτικὸς ἀγωγὸς τῶν ὄρχεων'⁷. Φρ. 1) Νὰ γέσομετ -τὸν αὐλίσκοτ -τοῦ παιίου. 2) "Aλλος τρόπος νὰ τὸμ -μουνουχίσεις εἶναι -νὰ κόψεις τὸν αὐλίσκοτ -του.

'Απὸ τὸ ἀρχ. αὐλίσκος, ὑποκορ. τοῦ ἀρχ. αὐλὸς 'σωλήνας' ἢ ὀπη ἀπὸ τὴν ὁποία τὰ κήτη πετοῦν τὸ νερὸ/ἐντερικὸς σωλήνας τῶν μαλακίων/τὸ ἀγγεῖο ποὺ συνδέει τὴν καρδιά μὲ τὴν ἀορτῆ⁸.

βασαλὸς ἐπίθ. καὶ **βαθαλὸς** ἐπίθ., 'ἠλίθιος, ἀφηρημένος' Κάρπ. ("Ελ.) Φρ. "E, ἐν ἀκουείς, μωρὲ βασαλὲ|βαθαλέ; Δὲν ἔχω ἀκόμα πεισθεῖ, ἔχω ὅμως τὴν ὑποψία πὼς ἡ λ. βασαλὸς προέρ-

1. Χαλκιάδη, *Λαογρ. Κάσου*, 84.

2. Πβ. G. Hatzidakis, *Einleitung in die neugriechische Grammatik*, Leipzig 1892, σ. 57: ἄρνυκας 'τὸ φυτὸ νάρθηξ'.

3. Στὴν Κάρπ. ἄρνουκας <οὐδ. ὀρνούχι <τὸ ρινούχι. Γιά τὴν ἐτυμολογία βλ. Μιχαηλίδου-Νουάρου, *Σύμμ.*, 2. 77. Κων. Μηνᾶ, 'Ιδιώμ. Καρπ.', 47.

4. Πβ. Andriotis, *Lex.*, ἄρνούχος Καππαδ.· Μ. Δέφνερ, *Λεξικὸν τῆς τσακωνικῆς διαλέκτου*, Ἀθήνα 1923, ἄρνούχο καὶ λαρνούχο σχετισμένα μὲ τὴ λ. λάρναξ.

5. Στὴν Κάρπ. σάτσω 'κουνῶ', φρ. σάτσω τὰ ψωμιά στόφ -φοῦρο. Στὸ Καστελλόρ. σάχτου 'κουνήσου' (Κομνηνοῦ, *Καστελλόρ.*, 108) κατὰ τὸ ξριξα -ρίχτω κ.ἄ.τ.

6. Πβ. (βλωμός) *βλώμιον > φλώμι Κάρπ. ("Ελ.) -φλωμί, ἢ μήπως ἀπὸ τὸ βλωμίδιον (Εὑστ. 1817, 55); Πβ. ἀκόμα φλ > βλ. π.χ. φλέβα > φλέα > Βλία (τοπων.): Κων. Μηνᾶ, 'Ιδιώμ. Καρπ.', 65-66.

7. 'Η 2. σημασία δὲν ἀναφέρεται στοῦ Μιχαηλίδου-Νουάρου, *Λεξ.*, λ. αὐλί-σκος.

8. 'Ο Κουκουλῆς, στὴν Ἀθηνᾶ 41 (1929), 189, γράφει τὸ καρπαθ. ἀφλίσκος καὶ — ὅπως ἐπίσης ὁ Μιχαηλίδης - Νουάρου, *ἔ.ἀ.*, — τὸ παράγει ἀπὸ τὸ ἀφαλίσκος (<ὀμφαλίσκος), ἐνῶ θὰ ἔπρεπε νὰ τὸ σχετίσει μὲ τὴ λ. αὐλίσκος 'καλαμάκι' τῆς *Patr. Gr.* 115, 957 B, τὸ αὐλίσκι "Ηπ., αὐλίσκι Κύθηρ., αὐλί 'Ικαρ., τὰ ὁποία σημαίνουν 'σωληνάριο'. Γιά τὴ χρῆση καὶ τὴν ἐγκατάλειψη τῆς καταλ. -ίσκος βλ. καὶ P. Chantraine, *La formation des noms en grec ancien*, Paris 1933, § 342, σ. 412-413.

χεται ἀπὸ τῆ φρ. ἄββᾶς σαλός¹ καὶ πὼς ἡ λ. βαθαλός² προέρχεται ἀπὸ τῆ λ. βασάλος, με ἐπίδραση τῆς λ. βαθυλοῶ <βαθυλογῶ ἄφαιροῦμαι στὶς σκέψεις μου'.

βλάομαι 'αἰσθάνομαι τὶς ἐνοχλήσεις τῆς ἐγκυμοσύνης' Κάρπ., Κάσ.³, **βλάεται** (τὸ δέντρο) 'ἔχει ἀρώστια/μελίγκρα' Κάρπ.⁴ Φρ. 'Εκείνη ἡ νυαῖκι βλάεται. Ἡ σουσιᾶ βλάεται.

'Απὸ τὸ ρ. «βλάβομαι (<βλάβη+-ομαι), πού ἀπαντᾷ στὸν Somavera: «βλάβομαι... nocersi, nuocersi».

(β)ούκλα ἡ, 'κουμπι' Κάρπ., **(β)ουκλών-νω** 'κουμπώνω' Κάρπ. Φρ. Τὸ παιὶν ἐκατάπιεμ -μνιαῖβ -βούκλα. (Β)ούκλωσε τὸ πανδελόνι σου. 'Απὸ τὴν ὄψιμη μεσν. λ. βούκλα 'πόρπη'⁵ <λατ. *buccula*, ὑποκορ. τοῦ *bucca*.

Γιωνᾶ, τᾶ, πάντοτε στὴ φρ. *Eia, eies...* τὰ *Γιωνᾶ* 'ἐκινδύνευσα, -ες... τὸν ἔσχατον κίνδυνον' Κάρπ.

'Απὸ τὸ (εἶδα) τᾶ 'Ιωνᾶ (ἐνν. βάσανα, πάθη).

γραών-νω 'παγώνω, ξυλιάζω ἀπὸ τὸ κρύο' Κάρπ. Φρ. 'Ηβγα ὀξω κ' ἐργάωσα. 'Εφῆκαμεν ἀπόξω τὰ ρούχα κ' ἐργαῶσα. Στὴν Κύπρο

1. Γιά τῆ λ. σαλός 'τρελός' βλ. 'Ἠσύχ. «κύσθλος' σαλός, φλύαρος» L. Rydén, *Συμεῶν σαλός*, Uppsala 1963, σ. 200. 'Αμάντου, Γλωσσικά μελετήματα, Ἀθήνα 1964, σ. 456. Μπόγκα, 'Ιδιώμ. Ἠπ., 1. 336. 'Ανδριώτη, «Ἡ γλώσσα τῆς Θράκης» 'Αντιχάρισμα 231, ὅπου καὶ σαλό, τὸ 'βρέφος'. Ν. Πέρδικα, *Σκύρος*, 2. 289. Λάζαρη, *Λευκαδ.*, 155. Νάση 'Αλευρά, Μ' εἶπυ ἡ μάνα μ', Κοζάνη 1964, σ. 29. Πβ. καὶ σαλαλός (<σαλός+παλαλός) Πόντ.: Γ. Χατζιδ. στὴν Ἀθηναῖα 24 (1912), 5 καὶ Παπαδοπ., *Λεξ. Ποντ.*, στὴ λ. Νομίζω ὅτι καὶ ἡ λ. σαλαχόρ(η)ς 'μωρός' Πόντ., πού ὁ Παπαδοπ., *Λεξ. Πόντ.*, στὴ λ., σχετίζει με τὸ τουρκ. *salak* 'ἡλίθιος', προέρχεται ἀπὸ τὸ *σαλοχόρι — πβ. *τρελοχόρι(ο)* — με ἀφομοίωση τῶν φωνηέντων καὶ με τὴ χαρακτηριστικὴ γιά τὰ ἀρσενικά κατάλ. -ς' βλ. Ν. 'Ανδριώτην στό 'Αντιχάρισμα, 200-203. Τὰ ἐπών. *Βασάλος*, ἀπὸ τὸ ἰταλ. *vassallo* 'κολληγας'.

2. 'Αγνωστῆς ἀρχῆς θεωροῦν τῆ λ. βαθαλός 'εὐτραφῆς' Πόντ. τὸ *I. A.*, καὶ ὁ Παπαδόπ., *Λεξ. Ποντ.*, στὴ λ.

3. Χαλκιάδη, *Κασιώτ.*, 1. 113.

4. Πβ. 'Ανδριώτη, *Λιβίσι*, 91: βλάβη ἡ 'θέρμη, ἐλονοσία'.

5. 'Ετσι στὸν Du Cange, *Glossarium mediae et infimae Graecitatis*, Lyon 1688 (ἤδη καὶ ἐφεξ. Du Cange), Somavera (ὄπου καὶ *βουκλώνω*) κι ἀκόμα στὸν Πασπάτη, *Χιακ., γλωσσ.*, 111. Με τὴ σημασία 'ὁ χαλκᾶς τῆς πόρτας' στὸν 'Αντ. Βάλληνηδα, *Πάρεργα φιλολογικὰ ποιήματα*, Α', Κωνσταντινούπολις 1887 (ἐφεξ. Βάλληνηδα, *Πάρεργα*), 55 καὶ Ν. Πέρδικα, *Σκύρος*, 2. 270. πβ. καὶ *πούκλα* 'τὸ γλωσσίδι τοῦ κουδουνιοῦ' Κύπρ.: Κυρ. Χατζηϊωάννου, *Τὰ ἐν Δισποραῖ, Λευκωσία 1969*, σ. 46, 441. Με τὴ σημασία 'βυτίο' στά Γιάννινα καὶ τὸ Βελβεντό: Μπόγκα, 'Ιδιώμ. Ἠπ., 1. 255. Μπουντῶνα, *Μελέτη περὶ τοῦ γλωσσ. ιδιώματος Βελβεντοῦ*, Ἀθήνα 1892, σ. 79. Βλ. ἐπίσης Κριαρά, *Λεξ.*, γιά τῆ λ. *βουτλώνω* Προδρ. 3. 69, με τροπὴ κλ>τλ, ἀντίστροφη τῆς τροπῆς τλ>κλ.

γρανιῶν-νω «ἀποκτῶ ρυτίδας, γηράσκω ἐπὶ ἀνθρώπων, ὑπερωριμάζω, ἐπὶ καρπῶν»¹.

Ἡ σημασία, ἀπὸ τὸ ρυτιδωμένο πρόσωπο τῆς γριάς, ἀρχ. γραῦς², γεν. γρα-ός.

δικουρτῶ 'ἐπιμένω ὑποστηρίζοντας τὴ γνώμη μου' Κάρπ. (Ἔλ.). Φρ. Ὀλοτ-τὰ ἴδια μοῦ δικουρτᾶς.

Ἄπὸ τὸ ρ. *δικροτῶ (πβ. ἐπικροτῶ, συγκροτῶ) > *διοκορτῶ > δικουρτῶ, ὅπως κρόταλα > *κόροταλα > κούροταλα Κάρπ.

Δισκούνδης ὁ, παρωνύμιο, Κάρπ. (Ἔλ.).

Ἄπὸ τὸ μεσν. βισκούντης³ <ἀρχ. γαλλ. visconte 'ὑποκόμης'.

διχερός ἐπίθ. 'μὲ τὰ δυὸ χέρια', στή φρ. ἐέρνετον/ἐσφακελ-λών-νε-τοδ -διχερός/διχερή⁴. Κάρπ. (Ἔλ.).

Ἄπὸ ἐπίθ. *διχερός (πβ. εὐχερός), μὲ μεταπλασμὸ κατὰ τὰ δευτερό-κλιτα, ὅπως ἀκριβής > ἀκριβός κ. ἄ.⁵

δρωμαχῶ 'κοπιᾶζω μὲ χειρωνακτικὴ ἐργασία'⁶, **δρωμαχισμένος/-η** 'κουρασμένος ἀπὸ τῆ δουλειά', κάπως εἰρωνικά. Κάρπ. Φρ. Ποῦ (ἐ)-δρωμαχεῖτε σήμερο; Ἦρτε δρωμαχισμένος.

Ἄπὸ τὸ *ιδρωμαχῶ, *ιδρωμαχισμένος - ὄψιμο μεσν. δρωμαχισμένος⁷.

ἐβαλ-λά 'ὑποχώρηση' Κάσ.⁸, **ἄβαλ-λά** '1) ὑποχώρηση. 2) ὄνομα κωμικοῦ χοροῦ μὲ ὑποκλίσεις' Κάρπ. (Ἔλ.). Φρ. Αὐτὸς δὲκ-κάμνει ἐβαλ-λά / ἄβαλ-λά Κάρπ., Κάσ. Χορέψετε τώρα καὶ τὸν ἄβαλ-λά. Κάρπ. (Ἔλ.).

Ἄπὸ τὸ τουρκ. *eyvallah* 'εὐχαριστῶ πολὺ'.

1. Χατζηϊωάννου, ἔ.ἀ., 229 ἀπὸ δωρ. γραῦς ἢ γράδιον.

2. Ἡσῦχ. «γραῦς· τὸ συναγόμενον καὶ ἐπιτηγνύμενον ἐπάνω, ὅταν τὸ γάλα ἐψηται, τοιοῦτον ὑγρόν». Πβ. γριά ἢ γρία 'ἀνθόγαλα' Ρόδ.: Παπαχριστοδ., Λεξ. κ. Λαογρ., 179: γρά 'χοντρή πίττα ἀπὸ λάχανα καὶ ἀλεύρι' Κάρπ.

3. Ἡ λ. βισκούντης ἀπαντᾷ στὶς Ἀσσιζες, τὸν Μαχαιρᾶ, τὸν Βουστρώνιο. Βλ. Κριαρᾶ, Λεξ., στή λ.

4. Πβ. Χατζιδ., *M.N.E.*, 2. 256: διχερέα 'χούφτα' Πόντ.

5. Χατζιδ., *M.N.E.*, 2. 10: Φιλήντα, *Γλωσσογνωσία καὶ γλωσσογραφία ἑλληνική*, 1-3, Ἀθήνα 1927 (ἔφεξ. Φιλήντα, *Γλωσσογρ.*), 1.45 κ.έ.: Ἀνδριώτη, *E. A.*, -ος 4.

6. Ἔτσι καὶ στὴν Κρήτη. Ὁ Πάγκαλος, *Κρητ. ἰδιωμ.*, 2. 334 παράγει τὴ λ. ἀπὸ «*ιδρωμαχῶ (ιδρώς+μάχομαι) κατ' ἀφαίρεσιν τοῦ τ ἐν συνεκφορᾷ, ἀντὶ νὰ γίνῃ ἢ σύνθεσις ἐκ τῶν περιττοσυλλάβων πτώσεων: *ιδρωτομαχῶ*». Αὐτό, ποῦ ἐπερίμενε ὁ Πάγκαλος, δὲν ἐγινε, γιὰτὶ ἡ λ. *ιδρώς* μεταπλάσθηκε κατὰ τὰ δευτερόκλιτα, *ιδρώς* — ὁ *ιδρός*, γεν. *ιδρου* — στὸν Somavera «*sudore, ὕδρωσ, ὄ*» στὸ Λεξ. Βυζαντίου *ιδρώς, ὄ*.

7. Πικατόρου, *Ρίμα θρην.*, 56-57 (Wagner): «λοιπὸν στὸ σπῆλγον ἔδραμα, στὸν σκοτεινὸν τὸν τόπον, / δρωμαχισμένους δυνατὰ καὶ μὲ μεγάλον κόπον». Πβ. καὶ Du Cange, λ. *ιδρομάχιον*.

8. Χαλκιιάδη, *Λαογρ. Κάσ.*, 22.

ἔπαξη ἢ, 'φροντίδα, ἔγνοια', πληθυντ. ἔπαξες οἱ, 'φροντίδες' Κάρπ. 'έτοιμασίεις' Κάσ.¹, ἄπαξη ἢ, 'βιασύνη, φούρια' Χάλκη². Φρ. *Ἐχω τὴν ἔπαξη τοῦ γάρου σου, τίς ἔπαξες τῶχ -χωραφίωτ σου Κάρπ. ('Ἐλ.). Οὐ-λα τὰ σπῖδια ἔχουσι τίς ἔπαξές τω Κάσ.² Εἶναι τὸ οὖσ. ἔπαξις τοῦ ρ. ἐπάγω, μὲ τὴ σημασία τοῦ ἀρχ. ἐπάγομαι 'φέρω, ἐπιφέρω στὸν ἑαυτὸ μου'³.

ἐρβέλ-λεψε πάντα μὲ ὑποκείμε. τὴ λ. μελίσι (= σηηνάρι) καὶ μὲ τὴ σημασία 'διασπάρστηκε, διαλύθηκε μετὰ τὴν ἐξαφάνιση τῆς βασιλίσ-σας' Κάρπ.⁴

'Απὸ τὸ ρ. *ἄρβελ-λεύγω < ἄρβελεύω⁵, παράγωγο τῆς λ. ἄρβέλι 'μεγάλο μα-χαίρι' Χίος⁶ < μετγν. ἄρβηλος 'κυκλικὸ μαχαίρι τῶν σκυτοτόμων'. Σὲ ἄλλα μέρη ἄρβελίζω 'κομματιάζω, διαμερίζω'⁶. Τὸ ρῆμα ἔλαβε στὴν Κάρπαθο ἀμετάβατη σημασία, ὅπως τὸ στρέφω, διαλύω κ.ἄ.⁷

ἠποτάτος 'νεοκώρος', γεν. ἠποτάτου, ἐπών. **ἠποτάτος** καὶ ἀνδρωνυ-μικὸ **ἠποτάταινα** Κάρπ. ('Ἐλ.)⁸

'Απὸ τὸ μεσν. δηποτάτος (καὶ δεποτάτος) 'πρόσωπο μὲ μικρὸ ἀξίω-μα/ἀποστολὴ στὸ νὰ⁹, πού προέρχεται ἀπὸ τὴ μετχ. *deputatus* 'ἡγού-μενος' τοῦ ρ. *deputo* I. Πβ. λατ. *defendere* > ἔλλ. *δηφενδεύω* καὶ *δεφεν-δεύω*, *deparius* > *δηπάριον*. 'Ο τονισμὸς κατὰ τὸ ἄθρωπος-ἄθρώπου κ.ἄ.τ.

θ-θηκιάζομαι 'μπαίνω σὲ κυψέλη' (γιὰ σηηνάρι) καὶ 'δέχομαι σηηνάρι' (γιὰ κυψέλη) Κάρπ. Φρ. *Τὸ πουλ-λί* (= σηηνάρι) *θέλει νὰ πᾶει νὰ θ-θηκιαστῆι*. *Ἐθ-θηκιάστησαν ὅλα μου τὰ μελίσινα*.

'Απὸ τὸ μετγν. ρ. ἐθηκιάζω 'βάζω κάτι μέσα σὲ κάτι ἄλλο/ἀποθη-

1. Χαλκιᾶδη, Κασιώτ., 2. 74 καὶ Λαογρ. Κάσου, 93.

2. Τσοπανάκη, Χάλκη, 75.

3. Πβ. καὶ Μιχαηλίδου - Νουάρου, Λεξ., λ. ἔπαγες, πού δὲν ἔτυχε νὰ τὴν ἀκούσω. 'Ο Τσοπανάκης, ἔ.ἄ., 75 παράγει τὴ λ. ἄπαξη ἀπὸ τὸ ἐπειξις τοῦ ἐπείγω.

4. Βλ. καὶ Μιχαηλίδου - Νουάρου, Σύμμ., 2. 83, ὅπου ἡ παραγωγή τῆς λ. ἀπὸ τὸ ἰταλ. *ribello* - βενετ. *rebello*.

5. 'Απὸ ἐφημερίδα: «νὰ σὲ ἄρβελέψουν» μὲ τὸ νόημα 'νὰ σὲ πετσοκόψουν'.

6. Βλ. Andriotis, *Lex.*, λ. ἄρβηλος.

7. Βλ. Χατζιδ., *M.N.E.*, 1. 437 κ.έ.

8. 'Η λέξη καὶ στὴ Νίσυρο: Η. Seiler στὴ *Glotta* 36 (1958), 226 «*διιρότα-τος* <*(γ)ιρότατος = ὑπότακτος, ὑποτακτικὸς 'Leienbruder'».

9. 'Ιω. Λυδοῦ, Ρωμ. 1. 46 *δηποντάτοι*, οἱ 'πρόσωπα ἐκλεγμένα γιὰ κάποια ἀποστολή' Stam. Psaltes, *Grammatik der byzantinischen Chroniken*, Göttingen 21974 (ἔφεξ. Psaltes, *Gramm.*), 50: οἱ διποτάτοι τῆς Ἁγίας Σοφίας Porph., *De cer.*, 801, 16, οἱ διποτάται 806, 2' Du Cange «*δεποτάτος* ... *διακονία*, seu *ministerium* est in *Ecclesia*, non verò *officium*». Τὸ ὑποτατάτους Προδρ. 3. 267 (Hess. - Pern.) μὲ παρετυμολογία πρὸς τὸ ὑποταγή. Μὲ τὴ σημασία 'πληρεξούσιος βουλευτής' ἀπαντᾷ κάποτε στὴ Νεοελληνικὴ ἢ λ. *δεπουτάτος*: Γ. Γ. Παπαδόπουλος στὴν *Ἰανθώρα* 17 (1867), 246.

κεύω' > *έθθηκιάζω¹, όπως ένθθυμοῦμαι > έθθυμοῦμαι > θ-θυμοῦμαι Κάρπ., και θυμοῦμαι κοινό.

ικματίτζω Κάρπ., **κιματίτζω** Κάσ.² 'δοκιμάζω, γεύομαι'. Φρ. Έμ-μου 'φηκεμ -μήε να τὸ ικιματίσω / κιματίσω.

Με συμφυρμό τοῦ ικιμάζω (<δικιμάζω Κύπρ.³, Κρήτη³) και τοῦ ὄψιμου μεσν. γεματίτζω⁴ 'γεύομαι' (<γευματίτζω).

ιλ-λούρι τό, 'μέρος τῆς ἐκροῆς τοῦ νεροῦ ἀπὸ τὸ ἀσκούλ-λι (= ἀ-σσί)'. Κάρπ. ("Ελ.). Φρ. Κάμε ιλ-λούριν ἄθ -θέλεις νὰ π(ι)εῖς και νὰ μὴ βρέχεσαι.

'Απὸ τὸ βιλλούριν⁵, ὑποκορ. τῆς λ. βιλλί 'μικρὸ ἀνδρικό μόριο'.

καούλ-λι τό, 'μικρὴ, ἐλάχιστη ποσότητα' Κάρπ. ("Ελ.). Φρ. Νὰ μου 'ώκεις ἕνακ -καούλ-λιν ἄχερα / λάχανα / χόρτα. Τὸ μεγεθунт. **καούλ-λα** ἦ, 'ἀριθμὸς ἀτόμων πού εἶναι στὸ χῶμα/πάτωμα, ριγμένα τὸ ἕνα πάνω στὸ ἄλλο'. Τὸ ρ. **καουλ-λῶνω** 'πέφτω πάνω σὲ ἄλλον'. Φρ. ἔκαουλ-λῶ-σατ -τὰ ψωμῖα στὸφ -φοῦρο Κάρπ. ("Ελ.).

"Ἴσως ἀπὸ τὸ κακαβούλλι⁶ <μεσν. κακάβιν 'χύτρα' + ὑποκορ. κατάλ. -ούλλιν, μὲ πτώση τῆς μιᾶς ἀπὸ τίς δυὸ ὅμοιες συλλαβὲς και μὲ ἀποσιώπηση τοῦ μεσοφωνηεντικοῦ β. Σημασιολογικά ἔχουμε μετωνυμία, μὲ τὴ δῆλωση τοῦ περιέχοντος ἀντὶ τοῦ περιεχομένου. Λιγότερο πιθανὴν θεωρῶ τὴν ἐτυμολογία ἀπὸ τὴ λ. κάβος ὁ, πού ἦταν ἐβραϊκὸ μέτρο σιτηρῶν, ἢ ἀπὸ τὸ τουρκ. *kavil* 'συμφωνία'⁷.

κυλίκαρπος ὁ, Κάρπ. ("Ελ.). Εἶναι ζύλινος κύβος μὲ ἀκμὴ 4-5 ἐκατοστῶν, πού ἔχει στὴν κάθε ἔδρα του κάποιον σχέδιο-σύμβολο. Τὸν κυλᾶνε τὰ παιδιὰ, καθισμένα σὲ κύκλο, και ἀνάλογα μὲ τὸ σύμβολο τῆς πάνω πλευρᾶς του παίρνουν ἀξιώματα ἢ ποινές.

1. "Ἴσως δὲν εἶναι τολμηρὸ νὰ ἀναχθεῖ στὸ ἀρχ. ρ. ένθηκιάζω τὸ νεοελλ. θηκιάζω (Somavera· Κορχῆ, "Ατακτα, 4. 174· Πισπάτη, *Χιακ. γλωσσ.*, 167· Φιλήντα, *Γλωσσον.*, 3. 196) — θεκιάζω (Ψάλτου, *Θρακικά*, Ἀθῆναι 1905, σ. 178), τὸ ὁποῖο παράγει ἀπὸ τὴ λ. θήκη + -ιάζω, ὁ Ἀνδριώτης, *Ε. Α.*, λ. θηκιάζω.

2. Χαλκιάδη, *Κασιώτ.*, 1. 37: «νὰ τὸ κυματίσετε: Νὰ δοκιμάσετε. Παραφορὰ τοῦ γευματίτζω».

3. Σακελλάρ., *Κυπρ.*, 521, 527· Παγκάλου, *Κρητ. ιδίωμ.*, 2. 321.

4. Γεωργιλᾶ, *Θανατ.*, 380 (Wagner): «κι οὐδὲν τὴν ἐγεμάτισε τοῦ Χάρου τὴν ἀλμύραν».

5. Πβ. βιλλούριν 'λαϊμὸς ἀγγείου' Κύπρ. (Σακελλάρ., *Κυπρ.*, 488 και *Ι. Α.*) ἢ (β)ιλλουριν 'ἴδ'. Κύπρ. (Γ. Χ. Παππηραλάμπους, *Ἡ Κυπριακὴ οἰκία*, Λευκωσία 1968, σ. 66).

6. Πβ. Μπόγκα, *Ἰδίωμ. Ἡπ.*, 1. 145 *κακκαβούλ' τό*, 'μικρὸ κακκάβι'.

7. Πβ. C. Faugiel, *Chants populaires de la Grèce moderne*, 1. 50, στ. 5: «νὰ πᾶς πρὸς τὰ λημέρια μας ὀπῶχουμε καβούλι».

Ἐκ τὸ ρ. *κνλίω* > *κνλῶ* + οὐσ. *κάλπη*. Γιά τὴ σύνθεση πβ. *ἀναρχος*, *ὀμόσπονδος* κ.ἄ.τ.

λαλ-λαίρω, κυρίως ἀπροσ. (δὲν > ἔλ-) **λαλ-λαίρει** (δὲν) πνέει καθόλου ἀέρας, 'μόλις ποὺ κινεῖται' Κάρπ. ('Ἐλ.). Φρ. *Ἐλ -λαλ-λαίρει καθέλου ἀέρας. Ἐλ -λαλ-λαίρει ψυχὴ τοῦ ἔννημάτου. Θωρῶ τίποτε καὶ λαλ-λαίρει ἐκεῖά κάτω.*

Ἴσως πρέπει νὰ ἀναχθεῖ στὸ μετγν. *λάλλαι*, αἱ 'παραθαλάσσια ἢ παραποτάμια βότσαλα' — λέξη ὀνοματοποιημένη ἀπὸ τὸν ἦχο τοῦ φλοίσβου — ἀπ' ὅπου, πιστεῦω, τὸ νεοελλ. *λιλλί* 'παιγνιδάκι' τῆς νηπιακῆς γλώσσας¹.

λαοῦ τό, '1) τὸ μικρὸ κομμάτι τοῦ κλάδου ποὺ μένει στὸ δένδρο, ἀφοῦ κόψουμε τὸ ὑπόλοιπο. 2) ξύλινο μικρὸ κοπάκι, μὲ τὸ ὁποῖο χτυποῦν τὴ χορδὴ τοῦ τόξου γιὰ νὰ καθαρῶσιν τὸ βαμβάκι². 3) κομμένο χέρι ἀνθρώπου' Κάρπ. ('Ἐλ.).

Ἐκ τὸ οὐσ. *λαγοῦδιν*³ < *λαγῶδιον*, *λαγῶς*.

λιῶρῶ ἢ **λιῶρίτζω** 'πνίγομαι στὸ κλάμα' Κάρπ. ('Ἐλ.), 'κλαίω ἀπελπιστικὰ' Κάσ. Φρ. *Ἐλιώρησετ -τὸ παιὶν (ἀπὸ τὸ κλάμα) Κάρπ. ('Ἐλ.). Ἐλιώρησεν ἀπὸ τοὺς πόνους Κάσ.⁴*

Ἐκ τὸ ρ. *ἐλιγορῶ < **ἐλιγῶρος*⁵ < *ὀλιγῶρος* < *ὀλίγος* + ὦρα. Δηλ. *λιῶρῶ* 'ἔχω (πιά) λίγη ὦρα (= χρόνο) ζωῆς'.

λυχνίτζω 'ἀκουμπῶ λαδωμένο μάλλινο σφαιρίδιο στὴ μύτη τῶν ἀγουρων σύκων γιὰ νὰ ὀριμάσουν', **λύχνισμα** τό: ἡ πράξη τοῦ *λυχνίτζω*, **λυχνιστοῦρι** τό, 'μπουκαλάκι μὲ λάδι γιὰ λύχνισμα' Κάρπ. Φρ. *Φέρε τὸ λυχνιστοῦριν -νὰ πᾶμεν -νὰ λυχνίσομε.*

Ἐκ τὸ *λυχνιστήρι < *ἐλλυχνιστήριον (μὲ ἀλλαγὴ τῆς καταλ. -τήριον σὲ -τούριον, ὅπως *ἀγιαστοῦρι*, *κοιμητοῦρι* κ.ἄ.), ποὺ προϋποθέτει ρ. *ἐλλυχνίζω, παράγωγο τοῦ οὐσ. *ἐλλύχνιον*. Τὸ ρ. *ἐλλυχνίζω θὰ ἦταν παράλληλο τοῦ ρ. *ἐλλυχνιάζομαι*, μετγ. *ἐλλυχνιασμένος* (λύχνος) 'φιτιλωμένος (λύχνος)' καὶ τοῦ ρ. *λυχνιάζω* πάπ. Wagr. 21.1 (Spoglio less. papir).

1. Πβ. τοῦ Somavera *λιλυρίζω* 'ἤκῳ ὅπως τὸ μαχαίρι ποῦ, καρφωμένο μὲ τὴ μύτη, κινεῖται παλινδρομικὰ' καὶ *λαλάζει* 'κινεῖται' Χίος (π.χ. φρ. *Δὲν λαλάζει φύλλον*), ποῦ ὁ Πασπάτης, *Χιακ. γλωσσ.*, 206 σχετίζει μὲ τὰ ἀρχαῖα *λαλαγέω*, *λαλάζω*.

2. Ἔτσι καὶ *λαγοῦδι* Λέσβ., Σάμ., Θῆρ., Κύθν. κ.ἄ.: Ἄνωδύμου, «Γλωσσάριον Λέσβιον» *Νεοελλ. ἀνάλεκτα «Παργασσοῦ»*, 1. 409. Ἐπ. Σταματιάδου, *Σαμιακά*, Σάμος 1891, 5. 49. Ν. Πεταλά, *Ἰδιωτικὸν τῆς Θηραϊκῆς γλώσσας*, Ἀθῆναι 1876 (ἔφεξ. Πεταλά, Θηρ.), 88. Βάλληνδα, *Πάρεργα*, 84.

3. Παπαδοπ., *Δεξ. Ποντ.*, λ. *λαγοῦδιν* 'λαγοῦδάκι'.

4. Χαλκιᾶδης, *Κασιώτ.*, 2. 42, ὅπου καὶ ἡ παρκαγωγὴ τοῦ ἀπὸ τὸ ρ. *λιγεύω*.

5. Πβ. *ἐλιόχρονος* 'ποῦ ἔζησε λίγα χρόνια' Κάρπ.

λωλδος ὁ, 'βῶλος ἀπὸ ρητίνῃ τῆς ἀμυγδαλιᾶς ἢ τῶν ἐσπεριδοειδῶν' Κάρπ.

'Ἡ λέξις πρέπει νὰ σχετισθεῖ μὲ τὴ γλῶσσα τοῦ 'Ἡσυχίου: «λωλον' βρῶμα ἐκ γιγάρτων καὶ σύκων γενόμενον, παιδίους πεφωσμένον».

μαγκατάσης ὁ, 'συνεταῖρος, σύντροφος' Κάρπ., **μαντακάσης** ὁ, 'φίλος' Καστελλόρ¹. Φρ. 'Ο Α καὶ ὁ Β εἶναι μαγκατάσης.

'Ἡ καρπαθ. λέξις, ἀπὸ συμφυρμὸς τῆς λ. μάγκι 'ἐνωμοτία ἄτακτων πολεμιστῶν' καὶ τοῦ ἀρκαντάσης² - ἀρκατάσης³ <τουρκ. *arkadas* 'φίλος, συνεταῖρος', μὲ προφορὰ τοῦ *d* ὡς *t*⁴. 'Ἡ λέξις τοῦ Καστελλόρ. προϋποθέτει ἔρρινη προφορὰ τοῦ *d*, δηλ. μακαντάσης, καὶ ἀντιμετάθεσις τῶν *n* καὶ *nt*⁵.

μαγκέρω 'χαλαρώνω τὸ ρυθμὸ' Κάρπ., **μάγκου** ἐπίρρ. 'τουλάχιστον' Ἀστυπ. Φρ. *μίγκαρε τήμ -μηχανή* (= κάμε τὴ μηχανή νὰ δουλεύει πιὸ ἀργά) Κάρπ.

Τὸ *μαγκέρω* <ἰταλ. *mancare* 'εἶμαι ἐλλιπής / ἀμελῶ'. Τὸ *μάγκου* <ἰταλ. *al manco* 'τουλάχιστον'⁶.

μαγλινός ἐπίθ., 'λεῖος' Κάρπ., π.χ. *μαγλινός τοῖχος, μαγλινὴ πέτρα, μαγλινόμ -μάουλο / σανὶ κ.ἄ., ρ. μαγλινίτζω* 'λειαίνω | θωπεύω'. Φρ. *Μαγλινίτζω τὸ τζυμάρι. Εἶες πῶς τὴν ἐμαγλινίτζε;*

Πρόκειται γιὰ τὴν ἴδια λέξις, *μαγλινός*, ποὺ καταγράφει ὁ Du Can-ge μὲ τὸ στίχο τοῦ Σαχλίκη: «Τὰ κοκκαλάκια τὰ μικρὰ στὸ μαγλινὸν σανίδιν», ἢ ἀλλιῶς «...στὸ μαλακὸν σανίδιν».

'Ἴσως ἀπὸ τὴ μετγν. καὶ μεσν. λ. *μαλαγή* '1) μάλαξις, 2) ἀπαλὴ θωπεῖα, τρυφερὸ χάδι' (Δημητράκ., *Λεξ.*, στή λ.) καὶ τὴν κατάλ. -ινός. "Ἄρα θὰ εἶναι: *μαλαγινός>*μαλγινός>*μαγλινός*⁷.

μαεύγω 'μαζεύω' Κάρπ., **μαεύκω** 'ἰδ.' Χάλκη⁸, μέσ. **μαεύγομαι**

1. Κομνηνοῦ, *Καστελλόρ.*, 122.

2. Μιχαηλίδου - Νουάρου, *Λεξ.*, λ. *ἀρκατάσης*. Δ. Βαγιακάκος, στὸ περιοδ. 'Ἱστορία 27, σ. 159.

3. Σωτ. Καρανικόλα, «Γλωσσάριον τοῦ ἰδιώματος τῆς Σύμης» *Δωδεκ. Ἀρχ.* 4 (1963), 172.

4. Βλ. Κων. Μηνᾶ, 'Ἰδιώμ. Καρπ.', 57.

5. "Ἐτσι, πιστεύω, καὶ τὸ λευκαδίτικο *μαρκαντάσης*, ὁ 'ἰδ.': Λάζαρη, *Λευκαδ.*, 97. 'Ο 'Ι. Σταματάκος, *Λεξ. Ν. Ἑλλ. γλ.*, λ. *μακαντάσης* (καὶ *μαρκαντάσης*) «ἐκ τοῦ τουρκ. *macadas».

6. Καραναστ., Ἀστυπ., 82.

7. 'Ο Στ. Ξανθουδίδης, «Λέξεις Ἑρωτοκρίτου» Ἀθηνᾶ 56 (1914) *Λεξ.* Ἀρχ. 146, νομίζει ὅτι ἡ λ. προέρχεται ἀπὸ τὸ ἐπίθ. *ὀμαλός* καὶ τὴν κατάλ. -ινός μὲ ἐπίδραση τῆς λ. *γλήνα* (γρ. *γλίνα*). 'Ἡ λ. *ὀμαλός* ἐντούτοις διατηρεῖται ἀμετάβλητη καὶ ἡ κατάλ. -ινός σχηματίζει ἐπίθετα ἀπὸ ὀνόματα (καὶ κάποτε ἀπὸ ἐπιρρήματα).

8. Τσοπανάκη, *Χάλκη*, 83.

‘συγκεντρώνομαι’ Κάρπ. Σύνθ. **ἀνεμαεύω**¹ ‘παίρνω κάτι’, ἀπ’ ὅπου οὖσ. **ἀνεμάεμα** τό, Κάρπ. (Ἔλ.). Φρ. *Μαεύω λάχανα. Ἐμαεύτην ὄλου -τό χωριό στοῦ Πλατῦ. Τὰτ -τό θέλες καί τό νεμάευγες τοῦτοῦ τό πράμα ; Τό μαεύω ἀπό μετγν. καί μεσν. ὀμαδεύω², τό **ἀνεμαεύω** ἀπό τήν πρόθ. ἀνά καί τό ρ. **μαεύω**.*

Μαϊνδρος Κάρπ. (Ἔλ.), **μαϊντρος** Ρόδ., ‘ἄφθονο νερό’. Φρ. *Μαϊνδρος τρέχει τό νερό* Κάρπ. ³*Ἐγύρισε νᾶμ -μέντρος νά ποτίσει Ρόδ.* ⁴Ἀπό τό *Μαϊάνδρος*, τό ὄνομα τοῦ γνωστοῦ ποταμοῦ τῆς Ἰωνίας.

μακρυσφένδυλος ἐπίθ., ‘ἄνθρωπος ἢ ἄγγεῖο μέ μακρῦ λαϊμό’ Κάρπ. (Ἔλ.). Φρ. *Ἐκείνοσά ὁ μακρυσφένδυλος. Μακρυσφένδυλος στάμνος.*

Ἀπό τό ἐπίθ. **μακρὸς** καί τό οὖσ. **σφένδυλος** ‘τράχηλος’ <σφόνδυλος <σπόνδυλος. Ἡ σύνθεση εἶναι δυνατὸ νά ἔγινε στήν ὀψιμη μεσαιωνική περίοδο⁵.

μαλίτζω ‘καθιστῶ λεῖο’⁶, πάντα στή φρ. **μαλίτζω** τὰ κόκ-καλά σου/του κ.τ.λ. (=κοπανίζω μέ τό ραβδί τὰ κόκαλα ἔτσι πού νά γίνουν λεῖα) Κάρπ.

Ἀπό τό ἀρχ. καί μεσν. ρ. **ὀμαλίζω** ‘καθιστῶ λεῖο | χαϊδεύω’⁷. Λέγεται καί ἐπίθ. **μαλοκοπητός**, πάντα μέ τό ρ. **κάμνω**, φρ. *νά σέ πιάσω νά σέ κάμω μαλοκοπητό/-ή* (=θά σέ σπάσω στοῦ ξύλο) Κάρπ.

Ἀπό τό ρ. **μαλοκοπῶ** <ὀμαλοκοπῶ, ὅπως *ἀγαπῶ -ἀγαπητός* κ.ἄ.τ.

μαυροκάλ-λι τό, ‘φυτό τῶν ὑγρῶν τόπων’ Κάρπ.

Τό ἀ’ συνθετ. εἶναι ἢ λ. **μαῦρος**, τό β’ συνθετ. ἢ λ. **κάλι**, πού εἶναι «ἀραβικὸν ὄνομα φυτοῦ, τοῦ ὀνομαζόμενου ἀπὸ τοὺς φυτολόγους *salsola soda* (*soude usuelle et soude kali*)» : Κοραῆ, *Ἄτακτα*, 5.111.

μβλικεύω ‘καταλαμβάνω κάποιον χῶρο’, μετχ. **μβλικεμένος** ‘κατελιγμμένος’ Κάρπ. (Ἔλ.). Φρ. *Ὁ μύλος εἶναι μβλικεμένος. Ἐμβλικέψατ -τόμ -μύλο μέ τ’ ἀλέσματα.*

1. Στὸ *Γ. Λ.*, λ. *ἀναμαδεύω, ἀντι ἀναμαεύω — γρ. ἀνεμαεύω.

2. Ἡσῦχ. «ὀμαδεύειν ἄθροίζειν», Σούδα «ὠμάδευσεν, ἐσώρευσεν». Στὸ ποίημα *Ἄλωσις Κωνσταντινουπόλεως*, 673 (Legrand) : *μαδεύεται* (ἢ ψυχῆ), στὸν Du Cange : *ὀμαδιάζειν*.

3. Παπαχριστοδ., *Λεξ. κ. Λαογρ.*, 64, ὅπου ἡ ἐτυμολογία ἀπὸ τό οὖσ. *μέτρος*, τό.

4. Βλ. Andriotis, *Lex.*, λ. *Μαϊάνδρος*.

5. Πβ. *Πουολόγος* 90 (Krawzynski) : (ὁ γερανός) «μέ τὸν μακρὸν τὸν σφόνδυλον μέ τό πολὺν καμάριν».

6. Στὸν Πόντο *ὀμαλίζω* ‘κάμνω κάτι μαλακό’, στήν Κρήτη *μαλίζω* ‘γίνομαι ὀμαλός’ (Παγκάλου, *Κρητ. ιδίωμ.*, 3. 66).

7. Βλ. πρόχειρα *Συναξ. γαδ.* 181 (Wagner) «νά μέ ταγίση τίποτες καί νά μέ ὀμαλίση» *Διήγ. παιδ.* 263 (Wagner) «κρατοῦν καί ὀμακλίζου με καί βγαλιζουσί με» καί αὐτ., στ. 161.

Ἐκ τὸ ὄψιμο μεσν. ἀμπλικεύω καὶ (ἀ)πλικεύ(γ)ω ἑστρατοπεδεύω/ἐγκραθιστώ σὲ στρατόπεδο¹, μετχ. (ἀ)πλικε(ν)μένος, <λατ. *applicare* (*castra*)¹.

μυροστολάτης ὁ, ἑρωτοπόρος, ὁ ἐπικεφαλῆς² Κάρπ. (Ἑλ.). Φρ. *Γιάιν-ν'* ἔσὸν *μυροστολάτης* κ' ἐν-να (ἀ)κλουθοῦμεκ -κ' ἐμεῖς. Πρόκειται, νομίζω, γιὰ τὴ λ. πρωτοελάτης², παρετυμολογημένην ἀπὸ τὸ ἐπίρρ. (ὀ)μυρός <ἐμπρός, ὅπως καὶ (ὀ)μυρολόγιστος ἑπροπετής³ <πρόγλωσσος³, *μυροπαίρων* <*προπαίρων* κ. ἄ.

μισία τό, πληθυντ. **μισάγια** τά, ἑτό μισὸ τοῦ ψωμιοῦ — σχισμένον κατὰ τὴν πλατιὰ ἐπιφανεία του — φρυγμένο στὸν ἥλιο ἢ τὸν φούρνο/κομμάτι φρυγμένου ψωμιοῦ⁴ Κάρπ. (Ἑλ.). Φρ. *Φέρε τὰ μισάγια νὰ κάμωμεμ -μαερεία*.

Πρόκειται γιὰ τὸ οὐσιαστικοποιημένο οὐδ. *μισάδι(ο)ν*⁴ τοῦ ὄψιμου μεσν. *μισάδιος* ἑχωρισμένος στὴ μέση⁵ (Du Cange).

μυιὰν ἐχιά ἐπίρρ., ἑλίγο⁵ Κάρπ. Φρ. *Ἐλα νὰ τὰ ποῦμε μυιὰν ἐχιά κ' ἀπέει τροῶμε*.

Ἐκ τὴ φρ. (ὀῶσ' μου) *μυιὰν νυχιά* > *μυιὰν νυχιά*⁶ (γιατὶ τὸ ν τῆς λέξεως θεωρήθηκε ὡς ν τοῦ ἄρθρου)⁷ > *μυιὰν ἐχιά*, με μ+ι > *μυι*⁸ καὶ με ἐπίδραση τοῦ ρ. ἔχω.

μονόπυρα ἐπίρρ. ἑμὲ τὴ μιά, ξαφνικά⁹ Κάρπ. (Ἑλ.) Φρ. *Ποῦ νὰ σοῦ ἔρει ἀρρώσκια καὶ νὰ φύεις μονόπυρα*.

1. Κριαρᾶ, *Λεξ.*, λ. ἀπλικεύω. Στὸν Somavera ἀπληκεύω ἑκονεύω¹, ὅπως καὶ σήμερα στὴν Ἑπ.: Μπόγκα, ἑΙδιώμ. ἑΗπ., 1. 54· στὸν Βαρίνο, *Λεξ.*, «ἀπληκεύω μένω»· στὴν Κύπρο ἑκτοικῶ¹: Σακελλαρ., *Κυπρ.*, 461.

2. Πορφυρ., *De adm.*, 577, 1 (βλ. καὶ Psaltes, *Gramm.*, 64· Κουκουλέ, *B.B. Π.*, 5. 366 καὶ *E.E.Φ.Σ.Π.Α.* 6 [1955-56], 307: *πρωτελάται*)· Δημητράκ., *Λεξ.*, λ. πρωτοελάτης· στὴν Ἑπ. προτουλάτ'ς: Μπόγκα, ἑΙδιώμ. ἑΗπ., 1. 321-322· στὴν Κύπρο *προλάτης* ἑτό πρωτοπόρο κριαρί¹: Χατζηγιάννου, *Τὰ ἐν Διασπορᾶ*, 41· στὴν ἑἌνδρο *πρωτοελάτης*: Ι. Βογιατζίδου, *Γλώσσα καὶ λαογραφία τῆς νήσου ἑἌνδρου*, 3. 143· στὴν ἑἈστυπ. *βρολάτης*: Καρναστ., ἑἈστυπ., 87.

3. ἑἩσύχ. ἑἐπεσβόλος· λυίδορος, *πρόγλωσσος*, τοῖς ἑπεσι βάλλων».

4. Πβ. καὶ Μπόγκα, ἑΙδιώμ. ἑΗπ., 2. 228: «*μισάδι*, τό· τὸ μισόν».

5. Γιὰ τὴ μορφολογία, ἑτυμολογία καὶ σημασία τῆς λ. βλ. Χατζιδ., *M.N.E.*, 2. 258 *μυιὰν ὄνυχιά* Κρήτ., τὸ ὅποιο ὁ Ξανθοῦδίδης, στὴν ἑἈθηνᾶ 38 (1927), 126, γράφει *μυιαχεὰ* καὶ ὁ Πάγκαλος, *Κρητ. ἑιδιώμ.*, 3. 104: *μυιχεὰ* Α. Κρήτη· Π. Λορεντζάτου, «*Διαλεκτολογικὰ*» *Λεξ.* ἑἈρχ. 6 (1921), 38: *μυιὰ ὄχεα*· Σπ. Μουσοῦρη, ἑἩ γλώσσα τῆς ἑἸθάκης, ἑἈθῆναι 1950, σ. 79 καὶ Πεταλά, *Θηρ.*, 118: *μυιὰ νυχιά*.

6. Ὁ Χατζιδ., *M.N.E.* 2. 258 γράφει *ὄχεα* Κάρπ., ποῦ δὲν ἑτυχε νὰ ἀκούσω.

7. ἑἈφομοίωση (*μυιὰ νυχιά*) βλέπει ὁ Λορεντζάτος, ἑἀστ., καὶ ὁ Πάγκαλος, ἑἀστ.

8. Βλ. Παγκάλου, *Κρητ. ἑιδιώμ.*, 1. 172, 1. 216· Κων. Μηνᾶ, ἑΙδιώμ. *Καρπ.*, 61.

Ἐπίθ. *μονόπυρος ἔχει χρειάζεται μιὰ (= σύντομη) φωτιά για νὰ ψηθεῖ/ξεραθεῖ¹.

μόρτσος ὁ, 'μεγάλο κομμάτι ψωμί, κρέας κ.ἄ.τ.' Κάρπ. Φρ. *Ἦρπαξεν ἕναμ -μόρτσσο ψωμικ -κ' ἦφνε.*
Ἐπίθ. οὐσ. *morsso* 'δάγκωμα' <λατ. οὐσ. *morsus*, -us 'δάγκωμα'²,
μὲ τροπή ρσ>ρτσ³.

μουῖτζω, κυρίως **μουῖτζει** (ὁ χοῖρος) ἔσκαλίζει ἢ ἀνακατώνει κάτι μὲ τὸ ρύγχος του' Κάρπ., Κάσ.⁴, Ρόδ.⁵ Φρ. *Τὸ κοουσκούνιμ -μουῖτζει.*
Ὁ χοῖρος ἐμούισετ -τὸ χωράφι/τότ -τουβρά.

Ἡ παραγωγή τοῦ ρ. **μουῖτζω** ἀπὸ τὸ ἀρχ. ρ. **μύζω** 'πιπιλίζω'⁶ δὲν ἐξηγεῖ εὐκόλα τὴν παρουσία τοῦ ι. Νομίζω ὅτι ἡ λ. εἶναι ἢ ἠχομιμητική, ἀπὸ τὸν ἦχο μου <ἀρχ. μῦ (ὅπως γανγίζω, καθαρίζω κ.ἄ.τ.), ἢ ὅτι προέρχεται ἀπὸ ρ. ***μογίζω**, σχηματισμένο ἀπὸ τὸν ἀόρ. ἐμόγησα τοῦ **μογέω**⁷, μὲ τροπή ο>υ ἀπὸ ἐπίδραση τοῦ μ, καὶ μὲ ἀποσιώπηση τοῦ μεσοφωνηεντικοῦ γ.

μυλία τὰ, 'τὰ θρύμματα τῆς μυλόπετρας (πού βρίσκει κανεὶς στὸ ἀλεύρι)' Κάρπ. (Ἐλ.) Φρ. *Ἐσπάσατ -τὰ ὄνγια μου μὲ τὰ μυλία.*
Πρόκειται για τὸ οὐσιαστικοποιημένο οὐδ. τοῦ ἀρχ. ἐπίθ. ***μύλιος** (=μυλικός)⁸.

μωρμάτσω, συνήθως ἀρνητικά, Κάρπ. 1) 'μετακινεῖμαι, συγκινοῦμαι κάπως', φρ. *Τοῦ μιλεῖς κ' ἐμ -μωρμάτσει.* 2) 'ψήνομαι λιγάκι', φρ. *Μιὰν ὦρατ -τὰ ψήν-νω τὰ κουκκιά, ἀμ-μ' ἐκεῖνα ἐμ -μωρμάτσου.* Τὴν ἴδια σημασία ἔχει στὴ Ρόδο τὸ ρ. ἐμ -**μαρμαλλάσσει** 'δὲν ψήνεται, δὲν μετακινεῖται'⁹. Στὴν Κάσο **μαρμάσ-σω** 'κατανοῶ, συμμορφώνομαι'. Φρ. *δὲμ -μαρμάσ-σει*¹⁰. Στὸ Καστελλόρ. **μαρμάσσω** 1) 'συγκινοῦμαι, ἐπηρεά-

1. Πβ. Βάλληδα, *Πάρεργα*, 89 «μονόπυρον» φασηόλια, βαμβάκια καὶ ἄλλα καλοκαιρινά, τὰ ὅποια μετὰ τὸ πρῶτον μάζευμα τοῦ καρποῦ των ξηραίνονται, λέγουν ὅτι πηγαίνουν *μονόπυρα*, ἴσως μονόπηρα, μὲ ἕνα πάρισμον».

2. Καὶ στὴν Καλαβρία **μόρτσσο** 'ἕνα κομμάτι' <λατ. *morsus*, μὲ τροπή ἐπίσης ρσ>ρτσ: Rohlf, *Gramm.*, 68-69.

3. Κων. Μηνᾶ, *Ἰδιώμ. Καρπ.*, 67.

4. Χαλκιάδη, *Λαογρ. Κάσου*, 110.

5. Παπαχριστοδ., *Λεξ. κ. Λαογρ.*, 147.

6. Χαλκιάδη, *Λαογρ. Κάσου*, 110· Παπαχριστοδ., *Λεξ. κ. Λαογρ.*, 147.

7. Πβ. *μοχθηρόν* > νεοελλ. *μουχτερό* 'χοῖρος': Χατζιδ., *M.N.E.*, 2. 592-593.

8. Τὰ Λεξικά τῆς Ἀρχ. Ἑλληνικῆς δὲν ἔχουν λ. **μύλιος**. Πβ. ὁμοίως (*λίθος*) **μυλίας** 'πέτρωμα για μυλόπετρες': Πλάτ., *Ἰππ. Μείζ.*, 292d· Ἀριστοτ., *Μετεωρολ.*, 4.6,12. Στράβων 6.2,3 καὶ 10.5,16.

9. Παπαχριστοδ., *Λεξ. κ. Λαογρ.*, 213.

10. Χαλκιάδη, *Λαογρ. Κάσου*, 107.

ζομαι', φρ. 'Εύτος ὁ ἄθρωπος μὲ τίποτις ἐ μαρμάσσει (= δὲν συγκινεῖται). 2) 'ψήνομαι', φρ. Ἐ μαρμάσσου εὔτα τὰ βολίθια. 3) 'συγκινοῦμαι', φρ. Τῆ ζητοῦ τσαι τῆ ζητοῦ, ἐ μαρμάσσει εὔτη¹. (Στῆ Λευκάδα «μαρμάζω (φαρμάσσω) = καταστέλλω φλεγμονὴν ἢ ἀνακουφίζω τραυματικὸν ἐρεθισμὸν δι' ἐπιθέσεως φαρμάκου»: Λάζαρη, *Λευκαδ.*, 97. Στῆ Δ. Κρήτη «μουρμάσσω κρύπτομαι πολὺ προσεκτικά, ὥστε νὰ μὴ γίνω ἀντιληπτὸς ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ τοῦ καταδιώκοντός με»²).

Νομίζω πὼς ὅλοι αὐτοὶ οἱ διαλεκτικοὶ τύποι μποροῦν νὰ ἀναχθοῦν στὸ ρ. *μωροωριμάζω. 'Απ' αὐτὸ θὰ ἔχουμε *μωροωριμάζω > *μωριμάζω (μὲ ἀνομοιωτικὴ πτώση τῶν φθόγγων ωρ, ἢ κατὰ τὸ νῆμο Kretschmer) > μωρμάζω (ὅπως κορφή, περπατῶ κ.ἄ. κοινὰ καὶ ἰδιωματικά). 'Η προφορὰ τῆς καταλ. -ζω ὡς -σσω — στὴν Κάρπ. τσ, γιὰτὶ ἐκεῖ σσ > τσ³ — ὀφείλεται στὴν κατάλ. -ζα τοῦ ἀορίστου, πού ἦταν ἴδια καὶ γιὰ τὰ σὲ -ζω ρήματα, π.χ. ἐκραζα, ἐτριζα, καὶ γιὰ τὰ εἰς -σσω, π.χ. ἐτίναξα, ἐταξα. 'Απὸ τὸ μωρμάτω Κάρπ., μὲ ο > u τὸ μουρμάσσω Κρήτ., μὲ ἀφομοίωση τῶν φωνηέντων τὸ μαρμάσσω Κάσ., Καστελλόρ., Λευκ.

'Απὸ σημασιολογικὴ ἀποψη εἶναι γνωστὸ πὼς τὸ ἀ' συνθετ. μωρὸς 'νήπιος' ἔχει ὑποκοριστικὴ σημασία καὶ σὲ ὀνόματα, π.χ. μωροζώντανος 'μόλις ζωντανὸς' Λευκ.⁴, μωράνοιχτος, μωροᾶρωστος, καὶ σὲ ρήματα, π.χ. μωρανοίγω, μωροφέγγει κ.ἄ.⁵ 'Αρα, *μωροωριμάζω 'πάω νὰ ὠριμάσω, εἶμαι λίγο ὠριμος' μὲ μεταφορικὴ χρῆση γιὰ τὰ ὄσπρια πού λένε — καὶ δὲν λένε νὰ ψηθοῦν, τὸ ζυμάρι πού δὲν ἀνεβαίνει, τὸν ἄνθρωπο πού δὲν «βράζει μέσα του», δὲν (συγ)κινεῖται, δὲν νιώθει⁶.

νδινὰς ὁ, 'ὁ βοηθὸς στὶς δουλειὲς τῆς ὑπαίθρου' Κάρπ. ('Ἐλ.) Φρ. *Νὰ πανδρευτεῖς ἐκεῖνηνὰ ἀπού 'χει (τοὺς) νδινάες* (= ...πού ἔχει ἄνθρώπους νὰ δουλεύουν τὰ χωράφια, νὰ φέρνουν ξύλα κ.τ.τ.).

1. 'Ιω. Θωμόπουλος στὸ *Δωδεκ.* 'Αρχ. 6 (1976), 125, ἀπ' ὅπου καὶ οἱ φράσεις.

2. Παγκάλου, *Κρητ. ἰδιώμ.*, 3. 121, ὅπου ἴσως πρόκειται γιὰ ἀρνητικὴ ἔκφραση δὲ μουρμάσσω 'κάθομαι ἀκίνητος στὴν κρύπτη μου...' δυστυχῶς ὁ Πάγκαλος δὲν παραθέτει σχετικὴ φράση.

3. Βλ. Κων. Μηνᾶ, 'Ἰδιώμ. Καρπ.', 71-72 καὶ 89.

4. 'Ο Λάζαρης, *Λευκαδ.*, 102 γράφει *μωροζόντανος (μόρος-ζῶ) 'μισοπεθαμένος'*.

5. Βλ. 'Αντιχάρισμα στὸν καθηγ. Ν. Π. 'Ανδριώτη, σ. 155 καὶ Γ. Μπαμπινιώτη, 'Ο διὰ συνθέσεως ὑποκορισμὸς εἰς τὴν 'Ελληνικὴν', Ἀθῆναι 1969 τὶς σχετικὲς λέξεις ἀπὸ τὸ εὔρετῆριο λέξεων.

6. 'Ο Andriotis, *Lex.*, στὸ μετγν. *μορμύσσομαι* καὶ τὸ ἀρχ. *μορμολύττομαι* ἀνάγει τὸ μουρμάσσω τῆς Δ. Κρήτης. 'Ο Ι. Θωμόπουλος, ἔ.ἀ., ἀνάγει τὸ μαρμάσσω Καστελλορ. στὰ ἀρχαῖα 1) *μαρμαίρω* 'λαμπυρίζω' καὶ *μαρμαρύσσω* 'ἰδ.' καὶ 2) *μαρμαρύσσω* + *μάσσω* (γιὰ τὰ ψωμιά).

Ἐκ τῆς μεσν. ἀντων. τινάς¹ 'κάποιος', (αἰτ. τινάν², πληθυντ. ὄνομ. τινάδες³, γεν. τινάδων⁴) τῆς ἀντ. τίς. Ἡ σημασιολογικὴ ἐξέλιξη θὰ εἶναι: 'κάποιος' → 'ἄνθρωπος', δὲν ἔχω κάποιον → δὲν ἔχω ἄνθρωπο (νὰ μὲ βοηθήσει).

νεροφρία ἢ, Κάρπ. ('Ἐλ.), **νεροφυρά** ἢ, Κάρπ. 'πτώση τῆς στάθμης τῆς ἐπιφάνειας τῆς θάλασσας'. Στὴν Ἀ. Κρήτη **νεροφυριά** ἢ, ἢ **νεροφυργιά** ἢ, εἶναι ἢ «ἐλλειψίς, ἀποξήρανσις πηγαίου ὕδατος» κατὰ τὸν Πάγκαλο, ὁ ὁποῖος παράγει τὴ λ. ἀπὸ τὸ **νεροφυριά** (νερό-φρύγω = ξηραίνω)⁵.

Ὁρθὴ μοῦ φαίνεται ἢ παραγωγὴ τῶν τύπων αὐτῶν ἀπὸ τὸ οὖσ. *νεροφουρία <*νερόφουρος ~ *φουρόνερος, ρ. φουρῶ, στὴν Κάρπ. φουριῶ. Ἐκ τῆς *νεροφουρία > νεροφρία κατὰ τὸν νόμο τοῦ Kretschmer. Ἐκ τῆς *νεροφουρία > νεροφουριά > νεροφουρά μὲ ἔκκρουση τοῦ ι, καὶ νεροφυργιά μὲ συνίζηση τοῦ ι, ἀπ' ὅπου, μὲ μετάθεση τοῦ ρ (ἢ παρετυμολογία πρὸς τὸ φρύγω), τὸ νεροφουριά Κρήτ.

Ξαερίντζει, ἀπρόσ. 'φυσᾶ ἀεράκι' Κάρπ. Φρ. *Κάισε ὀγιά ποὺ ξαερίντζει.*

Ἐκ τῆς μεσν. ἐξάερον, τὸ 'πρόδομος'⁶.

Ξανεμίντζω 'ἀφήνω στὴ διάθεση τοῦ ἀνέμου / λιχνίζω ἀλανισμένα στάχυα / καταδαπανῶ', **Ξανεμίντζει** 'φυσᾶ δυνατὸς ἄνεμος', **Ξάνεμον** τὸ 'ὁ δυνατὸς ἄνεμος'⁷ Κάρπ. ('Ἐλ.). Φρ. *Πάμεν -νὰ Ξανεμίσομετ -τὴν ἄλωνα. Ἐκεῖα Ξανεμίντζει, νὰ σὲ σηκώσει θέλει ὁ ἀέρας. Τί Ξάνεμον εἶναι αὐτοῦ σήμερο;*

Ἐκ τῆς λ. ἐξάνεμον, γιὰ τὴν ὁποία πβ. Μαλάλα 286, 17 «ἐξάερον ἔξανέμου». Τὸ ἐξανεμίζω ἀντὶ ἀνεμίζω στὰ Σχόλια Ἰλ. Ὑ 440.

Ξεβλαντί τό, σὲ δημοτ. τραγ. Κάρπ.: «*κι ὅποια φορεῖ τὸ ξεβλανδίν -νὰ θώχτ' ἀργὰ μετὲ τῆς*»⁸.

Ἐκ τῆς δξὺ βλαντί⁹ 'λαμπρὸ κόκκινο χρῶμα' καὶ, συνεκδοχικά, 'λαμπρὸ κόκκινο φόρεμα'. Ἦταν δηλ. τὸ δξὺ βλαντί > τὸ ξὺ βλαντί > ξυβλαντί > ξεβλαντί, μὲ παρετυμολογία πρὸς τὸ μόριο ξε-

1. Σαχλίκη, *Γραφαί*, 85 (Wagner)· *Περὶ ξενιτ.*, 165 (Wagner).

2. Ἰμπ. κ. Μαγ., στ. 137 (Κριαρᾶς).

3. Πικατόρου, *Ρίμα θρημ.*, 154 (Wagner).

4. Μαν. Σκλάβου, *Συμφ. Κρήτ.*, 22 (Wagner).

5. Παγκάλου, *Κρητ. ἰδίωμ.*, 3. 141.

6. Βλ. Δημητράκ., *Λεξ.*, λ. ἐξάερον. Πβ. καὶ ἐπόμενη λ. Ξανεμίντζει.

7. Καὶ τοπων. Καρπ. ('Ἐλ.): 'Ἐξανέμου, Ἐξανέμου' Ἀργος, Ἐξανέμου Φάτ-
σεσ.

8. Μιχαηλίδου - Νουάρου, *Δημ. τραγ. Καρπάθου*, 72.

9. Ἡ λ. βλαντί ἀπαντᾷ ὡς βλαττί ἤδη στὸν Du Cange, στὴν Κάρπαθο καὶ ἄλλοῦ. Στὸ δξὺ βλαντί πβ. τὸ συνώνυμο δξὺβλαττα Κῶδ. Ἰουστ. 4. 40,1.

Ξεπιτέρω, κυρίως **έξεπιτάρα** 'βρῆκα μεγάλες στενοχώριες, προβλήματα | μου ἤρθε μεγάλη ζημία / συμφορὰ' Κάρπ. ("Ελ.). Φρ. 'Ερρώστησέμ -μου τὸ παιίκ -κ' έξεπίταρα. 'Ευφώησέμ -μου τὸ μουλάρικ -κ' έξεπίταρα.

'Απὸ συμφυρμὸ τοῦ ὄψιμου λατ. *excipitare* 'ἀποκεφαλίζω'¹ καὶ τοῦ ἰταλ. *scapitare* 'ζημιώνομαι, χάνω', με ἐπίδραση τοῦ προθήματος ξε-.

Ξωλασία ἢ, 'χωράφια ἀσήμαντα καὶ ἀπομακρυσμένα' Κάρπ. ("Ελ.). Φρ. *Τὰ καλὰ χωράφια τὰ ὠκετ -τοῦ Α κ' ἤφηκεκ -καὶ τοῦ Β τίποτε ξωλασίες.*

'Απὸ τὸ ἀρχ. *έξελασία*² <έξελαύνω <ἐκ καὶ ρ. ἐλαύνω, με παρετυμολογία πρὸς τὸ ἐπίρρ. ὄξω <έξω

ὄθυρα τά, 'παραθυράκι στὴν κόγχη τοῦ Ἁγίου Βήματος' Κάρπ. ("Ελ.). Φρ. *Τὸν ἐθάρα στὰ ὄθυρα*(α) *ἀπὸ πίσω.*

'Απὸ τῆ λ. *ἀγιόθυρο*, τὸ³ <ἄγιος + θύρα, κατὰ τὸ *παράθυρον*, *πρόθυρον* κ.τ.τ., πληθυντ. τὰ *ἀγιόθυρα* (γιατὶ τὸ παραθυράκι χωρίζεται με μικρὴ στήλη σὲ δύο μέρη) >τὰ *γιόθυρα* >τὰ *jóθυρα* >τὰ *ὄθυρα*.

ὀλόερος ἐπίθ., 'ὀλόκληρος, ἀκέραιος' Κάρπ. Φρ. *"Ηφαεν ὀλόερον -τὸ ψομί.*

'Απὸ τῆ λ. *ὀλόερος* *Somavera*⁴, παράγωγη ἀπὸ τὶς λέξεις *ὄλος* + *γερός*, ὅπου τὸ *α'* συνθετ. ἔχει ἐπιτατικὴ σημασία, ὅπως καὶ στὰ ἐπίθετα *ὀλόμοιος*, *ὀλοκαίνουργιος*, *ὀλάκερος* <*ὄλος* + *ἀκέραιος* κ.ἄ.π. 'Ἡ λ. *γερός* <*ύγιρός*, ἀπὸ τῆ σημασία 'ύγιής' ἔλαβε τῆ σημασία 'ἀβλαβής' καὶ κατόπιν 'ἀκέραιος'⁵.

ὀρδινία ἢ, 'σειρὰ | τάξις κατὰ τὸ φούρνισμα' Κάρπ., ("Ελ.). Φρ. *Ποιὰν ὀρδινίαν ἔχεις;* 'Απάντ.: *Εἶμαι πρῶτος, δεύτερος...*, *πίσω μερέα.* Ρῆμα **ρδινιάτξω** 'συμβουλεύω, δασκαλεύω' Κάρπ., οὐσ. **ρδινιασμα** τό, 'καθοδήγησις' Κάρπ. Φρ. *Ποιὸς τὸν -ε -ρδινιάτξει;* *Τὸν εἶχε ρδινιασμένον ὁ Α.* 'Αἴητε τα τὰ ρδινιάσματα. Στὴν Κάσο μεταρρημ. **ὀρδινό** τό, 'ἐντολή, παραγγελία'. Φρ. *Τὰ βιολιά ἐπεριμέναν τὸ ὀρδινό*⁶.

1. Du Cange, *Latin.*, «*excipitare* decapitare, caput amputare».

2. Βλ. Liddell - Scott, στὴ λ. Βλ. ἀκόμα Andriotis, *Lex.*, στὴ λ. καὶ Δ. Βαγιακάκον στὴν Ἀθηνά 60 (1956), 258, ὅπου *ξωλασά* ἢ '1) ἢ ἔξοχη τῆς στέγης, 2) τὸ περιτείχισμα τοῦ στόμου πηγαδιοῦ, 3) τὸ βάρδουλο παπουτσιοῦ' στὴ Μάνη.

3. Παγκάλου, *Κρητ. ἰδίωμ.*, 5. 111. Πβ. καὶ *I. Α.*, λ. *ἀγιοθύριδο*, *ἀγιοθοῖριδο*, *ἀγιοθέριδο*.

4. *Somavera*: «*ὀλόερος*, η, ον. Tutto sano, perfettamente guarito, ὀ risanato».

5. Πβ. καὶ Κοραῆ, Ἔτακτα, 4. 79: «*γερός* ἢ *γιερός*, με συνώνυμον *ὀλάκαιρος*».

6. Χαλκιάδη, *Κασιώτ.*, 89.

Ἐκ τῶν μεσν. ὀρδινία 'τάξις/ παραγγελία'¹, ὀρδινιάζω 'τακτοποιῶ'², ὀρδινον 'τάξις'³.

ουρλί τό, 'γουρουνάκι' Κάρπ. (Μεσοχ., Σπόα), **βουρλί** 'ἴδ.' Χάλκη⁴.

Ἐκ τῶν *γουρλί < *γρουλλί < μετγν. καὶ μεσν. γρούλλος 'χοῖρος'.

ὄφτον τό, 'ὁ πασχαλινὸς ὄβελιας' Κάρπ.⁵ Φρ. Ἐφέτι τ' ὄφτόμ -μας ἦτοπ -πολ-λὸ νόστιμο.

Ἐκ τῶν οὐδ. τοῦ ἀρχ. ἐπιθ. ὀπιός.

παράβαντα ἐπίρρ., 'μὲ τῇ μιᾷ ἀκρῇ/λοξᾷ' Κάρπ. ('Ἐλ.). Φρ. Αὐτοῦ τὸ κομ-μάτι -τὸ παν-νὶν ἔρκεται παράβαντα.

Ἐκ τῶν ὄψιμο μεσν. περβάντα⁶ < ἰταλ. *per banda*, μὲ παρετυμολογία πρὸς τὴν πρόθ. παρά⁷.

παρτίο τό, 'πλοῖο, πλεούμενο' Κάρπ. ('Ἐλ.). Φρ. Ἐν ἦρτετ -τὸ παρτίον -νὰ φύομε.

Ἐκ τῶν βενετ. *partio* (=partito) 'μέσο, τρόπος'⁸, πβ. δὲν ἔχει μέσο νὰ φύγω, στὰ νησιά, ὅπου μέσο σημαίνει 'πλοῖο'.

πατσέρει, ἀπρὸς. 'πειράζει, βλάπτει', ἐπ -πατσέρει 'δὲν πειράζει, δὲν βλάπτει' Κάρπ. ('Ἐλ.). Φρ. Πατσέρει ἀπὸ ἐν ἦρτα; — Ὁχι, ὄχι, ἐπ -πατσέρει.

Ἐκ τῶν ἰταλ. *pesare* 'βαρύνω, ἔχω βάρος'⁹, ἔχω βαρύτητα', μὲ ἀφομοίωση τῶν φωνηέντων (*pasare)¹⁰.

1. Πουλολ., στ. 518: «νὰ κάθσαι εἰς ὀρδινιὰν μετὰ παντὸς ὀρνέου», Ἐρωτόκρ. 1. 1322 κ.ά., Du Cange, Somavera.

2. Ἐρωτόκρ. 2. 1757, Du Cange, Somavera.

3. Du Cange. Ἡ λ. καὶ στὴ Ζάκυνθο, ἴσως ὅμως νεώτερο δάνειο ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν, ἀφοῦ ἐκεῖ λέγεται καὶ τὸ ἀντίθετο *ντεζόρντινο* (Κονόμου, Ζακυθ. λεξιλ., 40).

4. Τσοπανάκη, Χάλκη, 104.

5. Ἡ λ. ὄφτός, κυρίως στὸ οὐδ. ὄφτόν, λέγεται καὶ στὴν Κύπρο: Βασική Βιβλιοθ. 6. 11, στ. 9 «...νὰ φάμεν ὄφτόν περτίκιν», ἀπὸ τὸ τραγ. τοῦ Κωσταντᾶ Σακελλαρ., Κυπρ., 706.

6. Γεωργιάδ, Θανατ., 424 (Wagner): «ἡ ἡλικία του στράβωσε καὶ περπατεῖ περβάντα».

7. Ὁ Μιχαηλίδης - Νουάρος, Λεξ., λ. *παράβαντα*, ἀπὸ τὴν πρόθ. *παρά*+*banda* (*partia*).

8. Βλ. Gius. Boerio, *Diz. del dial. Venez.*, λ. *partio*. Σὲ ἔγγραφο τῆς Τουρκοκρατίας — βλ. Ἐλληνικά 2 (1929), 80¹⁰, 85³⁹, πβ. καὶ Βάλληνα, Πάρορα, 30 — ἡ λ. ἀπαντᾷ ὡς *παρτίδο* < ἰταλ. *partito, ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἐπίσης μποροῦσε νὰ προέλθει ὁ καρπαθιακὸς τύπος.

9. Οἱ παλαιότεροι λέγουν καὶ ρ. *παντζέρω* 'ἔχω βάρος' σὲ φράσεις ὅπως *πόσα παντζέροι*; (= πόσα κιλά ζυγίζει); Διαφορετικὸ εἶναι τὸ *πασσέρω*, φρ. τοῦ *πάσσαρα ψεύτικα φράγκα*.

10. Ἐκ τῶν ἰταλ. ἔτσι πρέπει νὰ ἐξηγηθεῖ καὶ τὸ *πατζιάρει* 'βλάπτει, πειράζει' Πόντ., τὸ ὁποῖο ὁ Παπαδόπ., Λεξ. Ποντ., στὴ λ., χαρακτηρίζει ἀγνώστου ἐτύμου.

πιτέρω 'κατοικῶ' Κάσ., **μέρος πιταρισμένο** 'τόπος κατοικημένος' Κάσ.¹

¹Από τὸ ἰταλ. *abitare* 'κατοικῶ'², με *b* > π³.

πλάου τετάρτου, ἐπίρρ., πάντα με τὸ ρ. *κάομαι* (<*κάθομαι*) 'κάθομαι ξαπλωμένος χωρίς νά κάμνω καμιὰ δουλειά' Κάρπ. ('Ελ.). Φρ. *Ἐκ-κάμνεις λοιπόκ -καμνιάβ -βουλειάμ -μόνοκ -κάεσαι πλάου τετάρτου*;

²Από τή φρ. *πλάγιον τετάρτου* (ἐνν. ἤχου). 'Ο ἤχος τοῦ πλαγίου τετάρτου ἔδωσε τὴν ἐντύπωση ἰδιαίτερα νωχελικοῦ, μακρόσυρτου ἤχου⁴.

ποντζεύγω 'καταλύω σὲ κάποιο σπίτι ὡς φιλοξενούμενος' Κάρπ. ('Ελ.), **ποτζέφω** 'ἴδ.' καὶ 'κατεβαίνω ἀπὸ τὸ ζῶο / σταθμεύω' Κάρπ. Φρ. *Ἐμεῖς ἐποντζέφαμε στοῦ Α (τὸ σπίτι). Πρὶν -νά πᾶμε στὸ πανεῦριν, ἐποτζέφαμε στὸ στάβλομ -μας.*

³Από τὸ ἀρχ. καὶ μεσν. *πεζεύω*, τὸ ὁποῖο στὴ μεσαιων. ἐποχὴ σημαίνει 'κατεβαίνω ἀπὸ τὸ ἄλογο'⁵, με παρετυμολογία πρὸς τὴν πρόθ. ἀπό.

πουσουέρω 'ἔχω, διαθέτω / διευθετῶ / ἀντέχω' Κάρπ. Φρ. *Καὶ πῶς τὰ πουσουέρεϊ τόσαᾶ ἔχεια: Ἐπ -πουσουέρεται ἢ χαρὰ / ὁ καμός.*

⁴Από τὸ ἰταλ. *possedere*⁶ 'ἔχω στὴ διάθεσή μου' > δψιμο μεσν. *ποσεδέρω*⁷.

π(τ)ρούι ἢ **π(τ)ρουῖ**, ἐπιφώνημα με τὸ ὁποῖο καλοῦν τὶς κότες. Κάρπ.⁸ Φρ. *π(τ)ρούι, τὶς ποῦλ-λες μου.*

⁵Ἴσως ἀπὸ τὴ λ. (*πίτυρον*) *πιτυροῦδι > *πιτροῦδι > *πτροῦι*, γιὰ τὴν καλεῖ κανεῖς τὶς ὄρνιθες γιὰ νά τοὺς δώσει, συνήθως, *πιτυράλευρο* *ταραγμένο* με νερό.

ρματιτζω 'φεύγω μακριά' Κάρπ., Κάσ., Θήρα (Πεταλᾶ, *Θηρ.*, 131). Φρ. *Ἦφυεκ -κ' ἐν ἡξέυρομεπ -ποῦ (ἐ)ρματίσε Κάρπ., «Ἐρματιτζασιν οἱ ἄντρες 'ἐβγαίναν ἀπὸ τὰ σπίτια'» Κάσ.⁹*

1. Χαλκιᾶδη, *Κασιώτ.*, 1. 19.

2. Πβ. *Somavera* «*ξεμπιτάρω* σουργουεῦω», δηλ. 'ἐξορίζω'.

3. Βλ. Κων. Μηνᾶ, *Ἰδιώμ. Καρπ.*, 57 σημ. 1, ὅπου σχετικὴ βιβλιογραφία.

4. Πβ. *ἔχει ἀργὸ βαρῦ*, καὶ *I. Α.*, λ. *ἀργοβαρῦς*.

5. Βλ. Δημητράκ., *Λεξ.*, λ. *πεζεύω* 3.

6. "Οχι ἀπὸ τὸ ἰταλ. *passare*, ὅπως νομίζει ὁ Μιχαηλίδης - Νουάρος, *Λεξ.*, λ. *πουσουέρω*.

7. Κ. Σάθα, *Μεσαιων. Βιβλ.*, 6. 666 ἀπὸ κρητικὴ διαθήκη τοῦ 1499: «ὄπερ σὺ ὁ ρηθεὶς κύρ Τζανῆς Πέτρος ἔχεις καὶ κτάσαι καὶ ποσεδέρεις...». Στὴ Λευκάδα *ποσιδέρω* 'ἔχω κάτι': *Αἰζαρη, Λευκαδ.*, 143.

8. Πβ. καὶ Μιχαηλίδου - Νουάρου, *Λεξ.*, 231. Στόν *Somavera*: «*προύκα* φωνὴ με τὴν ὁποῖαν κρίζονται οἱ ὄρνιθες. *Belle belle, cura cura*». Με τὴν ἴδια σημασία ἀπαντᾶ καὶ στὴν Κρήτη ἢ λ. *π(ρ)ούι*, τὴν ὁποία ὁ Πάγκαλος, *Κρητ. ἰδιώμ.*, 3. 314 παράγει, χωρίς νά πειθῆ, ἀπὸ τὴ λ. *πούλλι*, με *λ* > ρ καὶ ἀντιμετάθεση.

9. Χαλκιᾶδη, *Κασιώτ.*, 2. 91.

Ἐκ τὸ ὄψιμο μεσν. ρ. *ρεματίζω*¹ > *ρευματίζω, ὅπως *θαῦμα* > *θάμα*, *ψεῦμα* > *ψέμα* κ.ἄ., δηλ. 'μέ παίρνει τὸ ρεῦμα'.

ρεμουρκιέρω 'τακτοποιῶ' Κάρπ. ("Ελ.). Φρ. *Θέλω νὰ ρεμουρκιέρω τὰ πράματα*.

Ἐκ τὸ βενετ. *remurchiar* 'ρυμουλκῶ πλοῖο'² < λατ. *remulcare*³ < μετγν. ἔλλ. *ῥυμουλκῶ*⁴.

ρίτζομαι 'λαμβάνω ὑπόψη μου τὴν πρόκληση κάποιου, τὸν παίρνω στὰ σοβαρὰ' Κάρπ., Κάσ.⁵ Φρ. *Μήτ -τοῦ ρίτζεσαι κ' ἐκεῖνος εἶναι πάλ-λαρός*.

Ἐκ τὸ ρ. *ερίζομαι, ἀντὶ τοῦ ἀρχ. *ερίζω* (*τινί*), κατὰ τὰ μέσα σὲ -(ο)μαι, π.χ. *παραπονοιῦμαι*, *στενοχωριοῦμαι* κ.ἄ.τ.

ροϊνό, ὡς ἐπίθ. στὴ λ. *μουλᾶρι* Κάρπ. ("Ελ.). Φρ. *Χάλα μουλᾶρι ροϊνό, χάλα μουλᾶρι ρούσσιο*.

Ἐκ τὸ ἐπίθ. *ροδινός*⁶, ἀντὶ τοῦ ἀρχ. *ρόδιнос*, τονισμένο ἀναλογικὰ πρὸς ἄλλα ἐπίθετα σὲ -(ι)νός.

ρομβάρι τό, 'καρούμπαλο' Κάρπ. ("Ελ.). Φρ. *Ἦπσετ -τὸ παίικ -κ' ἦκαμεν ἕναρ -ρομβάρι*.

Ἐκ τὸ *ρομβάριον, ὑποκορ. τοῦ *ρόμβος*.

ρομούσου τό, πληθυντ. **ρομούσουα** Κάρπ. ("Ελ.) - **ρομούσκια** Κάρπ.⁷ 'σταφύλι με ρῶγες πού ἔχουν ρόδινο χρῶμα'⁸.

Ἐκ τὸ ἐπίθ. *ροδομούσουδος < *ρόδον* + *οὔσ*. *μουσοῦδι*⁹ (συνήθως πληθυντ. *μουσοῦδια* > *μουσοῦγια* 'χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου').

ροφ-φαία ἡ, 'ξαφνικὴ συμφορὰ, ξαφνικὸς θάνατος' Κάρπ. ("Ελ.), ρ. **ροφ-φεύγομαι** 'μοῦ ἔρχεται ἀποπληξία, δὲν μπορῶ νὰ μιλήσω, εἶμαι ἐτοιμοθάνατος', ἀόρ. **εροφ-φεύτη**, μετχ. **ροφ-φεμένος**. Φρ. *Ποῦ νὰ σοῦ*

1. Du Cange, *Sumavera* με τὴ σημασία 'καταποντίζω'. Βλ. καὶ Κοραῆ, *Ἄτακτα*, 4. 474.

2. Boerio, *Diz. del dial. Venez.*, λ. *remurchiar*. Γιὰ τὴ μεταφορὰ τῆς σημασίας πβ. *κυβερῶ*, *ρεμεντζέρω* κ.ἄ.

3. Ἐκ τὸ λατ. *remulcare* + ἰταλ. *rimorchiare* προέρχεται τὸ ἔλλ. «*ρυμουλκιάρω*» σῦννω τὸ *καράβι*» *Somavera*, γιὰ τὸ ὁποῖο βλ. καὶ Κοραῆ, *Ἄτακτα*, 4. 485.

4. Πβ. Ἀνδριώτη, *E. A.*, λ. *ρυμουλκῶ* καὶ C. Battisti - G. Alessio, *Dizionario etimologico italiano*, 1-5, Firenze 1966, λ. *rimorchio*.

5. Χαλκιδάδη, *Λαογρ. Κάσου*, 124.

6. Πβ. ἐπών. *Ροδινός* τοῦ 10. μ.Χ. αἰ., τοπωνύμια *Ροδινά*, τὰ καὶ *Ροδινή*, ἡ: D. Georgacas - Mc Donald, *Place names of South-west Peloponnesus*, Athens 1967, σ. 244.

7. Μιχαηλίδου - Νουάρου, *Λεξ.* λ. *ρό(δ)ο*.

8. Πβ. καὶ Πεταλᾶ, *Θηρ.*, 132: *ροδομουσά*, ἡ 'εἶδος σταφυλιῶν'.

9. Ἐκ τὸ ἰταλ. *muso* 'ρύγχος, πρόσωπο' + ὑποκορ. *κατάλ. -οῦδι*: Ἀνδριώτη, *E. A.*, λ. *μουσοῦδι*.

ῥρει (ἤ) ροφ-φαία. Ἐκ τότεσεᾶ ἐροφ-φεύτηκ-κ' ἐν ἤν-νοίξε πλέα τὸ στόμα του. Εἶς τὸ ροφ-φεμένο ντζημιᾶν ἀπὸν μοῦ ῥκαμε;

Ἐκ τὸ οὔσ. ρομφαία, καὶ τὸ ρ. *ρομφεύ¹ > ροφεύ Somavera², μὲ ἀφομοίωση τοῦ ἐρρίνου, ὅπως καὶ στὰ νύφ-φη, μέφ-φομαι κ.ἄ.

ρωϊ τό, πληθυντ. ρωγιά ἔτὰ σαρκώδη ἄκρα τῶν δακτύλων τοῦ χειριοῦ³ Κάρπ. (Ἐλ.). Φρ. Ἐφάαν οἱ πέτρες τὰ ρωγιά μου.

Ἐκ τὸ οὔσ. ρωγίον, ὑποκορ. τοῦ μετγν. ῥώξ < ἄρχ. ῥάξ⁴. Τὸ μετγν⁵. καὶ μεσν. ρωγί(ο)ν ἑπὶ ἡλίνο ἐλαιοδοχεῖο⁶ ὁφείλει τὸ ὄνομά του στὸ ὅτι εἶχε στὸ χεῖλος του ἐξόγκωμα ὅμοιο μὲ ρώγα σταφυλιοῦ⁷.

σαιτ-τίτζω ἑπολογίζω, σέβομαι Κάρπ. Φρ. Τοὺς ξαν-νοίει κατὰμ-ματα κ' ἐτ -τοὺς σαιτ-τίτζει καθέλου.

Ἐκ τὸ τουρκ. saymak, παθητ. τοῦ sayılmak ἑπολογίζω.

σαλατίτζω Κάρπ., συνήθως στὴ φρ. σαλατίτζω στὸ/ἀπὸ τὸ ξόλο ἑτρελαίνω κάποιον μὲ ξυλοδαρμό⁸.

Ἐκ τὸ ρ. σαλαβατίτζω ἑλλαξοπιστώ⁸ < τουρκ. salâbet ἑὐστηρότητα, σκληρότητα.

Στὴν Κάρπ. ἀκούεται καὶ ἐπίθ. παρασάλατος ἑτρελός (ἀπὸ χαρά) καὶ ρ. παρασαλακιιάτζω > *παρασαλαβατιάτζω (μὲ τ+ι > κ) ἑτὰ χάνω ἀπὸ τὴν χαρά μου, φρ. ἐπαρασαλάκιασεν ἡ Μ, ἀπὸν πάνδρεφει -τὴκ -κόρητ-της, ὅπου ἡ πρόθ. παρὰ ἔχει ἐπιτατικὴ σημασία.

σεστέρω ἑτακτοποιῶ⁹, εἰρων. ἑδέρνω, παίρνω ἐκδίκηση Κάρπ. (Ἐλ.). Φρ. Νὰ σεστέρω τὸ σπῆτι. Ὁ Α μ' ἐπερίπαιντζεν, ἀμ-μὲ σὰτ-τόν ἡπιασα, καλὰ σοῦ τὸν ἐσέσταρα.

1. Πβ. Ἐσὺχ. ρομφεύς ἑλουρί γιὰ τὸ ράψιμο τῶν παπουτσιῶν.

2. Somavera: «σουγλιζω... βλ. σουβλιζω. σουγλιζω ροφεύω».

3. Πβ. Πολυδ. 2. 146: «Τὰ δ' ἐνθοθεν τῶν δακτύλων πέρατα ῥᾶγές τε καὶ κορυφαί»· Εἰρ. Σπανδωνίδη, Τραγ. Ἐγὼριανης, Ἐθῆναι 1939, 56, ἀρ. 86, στ. 17: «Σὰν πέσαν τὰ δακτύλια του καὶ πέσαν οἱ ραγοῦλες».

4. Ἐνδριώτη, Ε. Α., λ. ῥώγα.

5. Δημητράκ., Λεξ., λ. ρογίον.

6. Γλυκᾶ, Στίχοι, 370 (Legrand) ρογίν Du Cange ῥωγέιον καὶ ῥόγιον Somavera ῥογί. Βλ. καὶ Κοραῆ, Ἐτακτα, 2. 321· Πεταλᾶ, Ἐθρ., 132· Παπαδοπ., Λεξ. Ποντ., λ. ρω(γ)ίν Ν. Πέρδικα, Σκῆρος, 2. 288· Σαλβάνου, Ἐργυράδ., 34.

7. Κουκουλέ, Β.Β.Π., Β' 2, 103-104 καὶ σημ. 8 τῆς σ. 103.

8. Ἐκ. Τριβόλη, Ἐστορ. Ταγιαπ., 100 (Legrand): «ὅλοι ἐσαλαβατίσαν, καὶ ἀσηκῶσαν τὰ σαντζάκια»· Μ. Τζ. Μπουνιαλῆ, Κρητ. πόλ., 60 (Ἐηρουχ.): «μονάχας οἱ Ἐγαρηνοὶ μὴ μὲ σαλαβατίσουν»· Μακρυγιάννη, Ἐπομνημ., 226 (ἐκδ. «Γαλαξίας»): «Οἱ Τοῦρκιοι (...) σαλαβατίσαν σ' ὅλα τὰ μέρη, ὅτι ὁ θεὸς βόηθαγε αὐτοὺς καὶ κιντύνει ἐμᾶς»· Παγκάλου, Κρητ. ἰδιῶμ., 3. 368: σαλαβατίτζω ἑβρίζω καὶ χτυπῶ κάποιον· Σακελλαρ., Κυπρ., 879: σαλαβατίτισμα ἑλλαξοπιστία.

9. Καὶ στὴ Λευκάδα «σεστέρω (συνίστημι, ἰταλ. sestare) = εὔθετῶ, τακτοποιῶ, εὔπρεπιζω»: Ἀλέξηρ, Λευκαδ., 158.

Ἐκ τῆς ἰταλ. *assestare* 'τακτοποιῶ', πού εἶναι πιά εὐχρηστο ἀπό τὸ συνώνυμό του *sestare*. Ἡ ἀφαίρεση τοῦ ἀρχικοῦ α (*ἀσεστέρω), ἀπό τὴ συμμορφωρὰ του μὲ τὸ θά, νά ἦ καί τὸ ἄρθρο τά.

σικ-κιάέτ-τι τό, συνήθως **σικ-κιάέκια** τά, καί μάλιστα στή φρ. *τραβῶ/παίρνω* τὰ *σικ-κιάέκια* 'παίρνω τὸ μέρος κάποιου, τοῦ κἄνω τὸν συνήγορο' Κάρπ. ('Ἐλ.).

Ἐκ τῆς τουρκ. *şikâyet* 'ἀπαίτηση (δικαίου), παράπονο, κατηγορία'¹. Ὁ πληθυντ. μὲ τ+ι > κι.

σκενδεύγω 'βασανίζω', μετχ. **σκενδεμένος** 'ταλαιπωρημένος', οὐσ. **σκένδεμα** τό, 'τυραννία' Κάρπ. ('Ἐλ.). Φρ. *Μῆτ -τὸ σκενδεύγεις τ' ἀρνί*. Ἄητε τοι -τόκ -κουριασμένον -καί τὸ σκενδεμένο.

Ἐκ τῆς τουρκ. *ışkence* 'κόλαση, βασανιστήριο'².

σκινοπούλ-λι τό, 'πολύ μικρὸ πουλάκι πού κρύβεται στοὺς σχί- νους' Κάρπ. Φρ. *Εἶες πόσομ -μικρὸπ -παίνεῖναι; σάτ -τὸ σκινοπούλ-λι*. Στὸν Du Cange *σχινοπούλλον* 'τσίχλα, ἄρχ. κίχλη' βλ. καί Κοραῆ, *Ἄτακτα*, 5. 344, λ. *σχινοπούλι*.

σκίντζαμος ὁ, 'χάσμα σχιστολιθικοῦ πετρώματος' Κάρπ. ('Ἐλ.) Φρ. *Τὰ νερά πέφτουν σ' ἕνα σκίντζαμοκ -καί χάν-νουντ-ται*, ρ. **σκιτζαμών- νομαι** 'ἐξαφνίζομαι' Κάρπ. Φρ. *Ἐσκιτζαμώνθην ἐὰ ὁ γάρος κ' ἐν -ε- μοροῶ νὰ τὸν -ε- βοῶ*.

Ἐκ τῆς ἰταλ. *scissare* 'κόβω', ρ. **σκίσσω** Κάρπ. Στὴν Κάρπ. σσ > τσ. Στὸ

Ἐκ τῆς τουρκ. *şıkâyet* 'ἀπαίτηση (δικαίου), παράπονο, κατηγορία'¹. Ὁ πληθυντ. μὲ τ+ι > κι.

Ἐκ τῆς τουρκ. *ışkence* 'κόλαση, βασανιστήριο'².

σκινοπούλ-λι τό, 'πολύ μικρὸ πουλάκι πού κρύβεται στοὺς σχί- νους' Κάρπ. Φρ. *Εἶες πόσομ -μικρὸπ -παίνεῖναι; σάτ -τὸ σκινοπούλ-λι*. Στὸν Du Cange *σχινοπούλλον* 'τσίχλα, ἄρχ. κίχλη' βλ. καί Κοραῆ, *Ἄτακτα*, 5. 344, λ. *σχινοπούλι*.

σκίντζαμος ὁ, 'χάσμα σχιστολιθικοῦ πετρώματος' Κάρπ. ('Ἐλ.) Φρ. *Τὰ νερά πέφτουν σ' ἕνα σκίντζαμοκ -καί χάν-νουντ-ται*, ρ. **σκιτζαμών- νομαι** 'ἐξαφνίζομαι' Κάρπ. Φρ. *Ἐσκιτζαμώνθην ἐὰ ὁ γάρος κ' ἐν -ε- μοροῶ νὰ τὸν -ε- βοῶ*.

Ἐκ τῆς τουρκ. *şıkâyet* 'ἀπαίτηση (δικαίου), παράπονο, κατηγορία'¹. Ὁ πληθυντ. μὲ τ+ι > κι.

σκενδεύγω 'βασανίζω', μετχ. **σκενδεμένος** 'ταλαιπωρημένος', οὐσ. **σκένδεμα** τό, 'τυραννία' Κάρπ. ('Ἐλ.). Φρ. *Μῆτ -τὸ σκενδεύγεις τ' ἀρνί*. Ἄητε τοι -τόκ -κουριασμένον -καί τὸ σκενδεμένο.

Ἐκ τῆς τουρκ. *ışkence* 'κόλαση, βασανιστήριο'².

σκινοπούλ-λι τό, 'πολύ μικρὸ πουλάκι πού κρύβεται στοὺς σχί- νους' Κάρπ. Φρ. *Εἶες πόσομ -μικρὸπ -παίνεῖναι; σάτ -τὸ σκινοπούλ-λι*. Στὸν Du Cange *σχινοπούλλον* 'τσίχλα, ἄρχ. κίχλη' βλ. καί Κοραῆ, *Ἄτακτα*, 5. 344, λ. *σχινοπούλι*.

σκίντζαμος ὁ, 'χάσμα σχιστολιθικοῦ πετρώματος' Κάρπ. ('Ἐλ.) Φρ. *Τὰ νερά πέφτουν σ' ἕνα σκίντζαμοκ -καί χάν-νουντ-ται*, ρ. **σκιτζαμών- νομαι** 'ἐξαφνίζομαι' Κάρπ. Φρ. *Ἐσκιτζαμώνθην ἐὰ ὁ γάρος κ' ἐν -ε- μοροῶ νὰ τὸν -ε- βοῶ*.

1. Πβ. N. Tommaseo, *Canti popolari toscani, corsici, illyrici, greci*, τόμ. 3., Venezia 1842, σ. 385, στ. 8: «πολλὰ σκιαέτγια μοῦ ῥθκνε 'π' ὅλα τὰ βιλαιέτια» Λάζαρη, *Λευκαδ.*, 159: σ(ι)κιαγέ(ι), τὸ 'ἐπεισόδιο· ρήξη στίς σχέσεις'.

2. Φωνητικὰ πλησιέστερα πρὸς τὴν τουρκ. λ. εἶναι τοῦ Somavera τὰ *σκεντζεύω, σκεντζεύομαι, σκέντζεμα*, τὰ *σκεντζιά*, τὰ 'βάσανα' καί *σκεντζεύομαι* 'βασανίζομαι' Ἠπ. (Μπόγκα, *Ἰδιώμ.* Ἠπ., 2. 61) καί τὸ *σκεντζεύω* Κρήτ.

3. Πβ. (πλέκω) *πλόκαμος, (κῶω) κῶμος, σχινδάλωμος, ὄρχαμος κ.ἄ.* Βλ. καί *χάραμος* στοῦ Κων. Μηνᾶ, *Τοπων. Κάσου*, 118.

4. Στὴ συγγένεια τοῦ *σκιζαμώνω* καί τοῦ *σχίζω* ἀναφέρεται καί ὁ Μιχαηλίδης-Νουάρος, *Λεξ.*, 346. Ὁ Τσοπανάκης, «Ἐἕνα λεξιλογικὰ στοιχεῖα Κύπρου καί Ρόδου». *Ἐπετ. Κέντρον Ἐπιστ. Ἐρ. Κύπρου* 4 (1970-71), (205 καί) 215 σχετίζει τὸ *σκιζαμώνω* μὲ τὸ τουρκ. *eski zaman*. Ἴσως ἀκόμα ἡ λ. *σκιτζάμα*, ἡ 'κομμάτι καυσόξυλου πού προῆλθε ἀπὸ σχίσιμο μὲ τσεκούρι' Κάρπ. ('Ἐλ.) νά προέρχεται ἀπὸ τὴ λ. *σχίζα*, μὲ ἐπίδραση τῆς λ. *σχίζαμος*.

5. Κομνηνοῦ, *Καστελλόρ.*, 110. Ἐτσι καί Λάζαρη, *Λευκαδ.*, 163. Στὸν Μπόγκα, *Ἰδιώμ.* Ἠπ., 2. 179: *σκόρτσο, τό*.

Καστελλόριζο, ανάπτυξη ρ από επίδραση του ρ τῆς ἐπόμενης συλλαβῆς¹.

σκουρδίντζω 'μπερδεύω τὰ μαλλιά τῆς κεφαλῆς', ἀντίθ. **ξεσκουρδίντζω** Κάρπ. ('Ελ.) - **σκουρδίτζω** Κάρπ. σημαίνει ὅ,τι τὸ σκουρδίντζω. Φρ. 'Εσκουρδίσατ -τὰ μαλλιά μου καὶ πῶς νὰ τὰ ξεσκουρδίσω τώρα; Μήμ -μὸὺ τὰ σκουρδίσεις πάλι!

'Απὸ τὸ ὄψιμο μεσν. **σγουρίζω** 'σγουραίνω, κατσαρώνω'² μεθ' ἀπὸ ἐπίδραση τοῦ ἐπίσης ὄψιμου μεσν. **σγόρδος** 'οὐρά, χαιτή'³.

σκυάμος ὁ, 'τὸ φυτὸ δίσκυαμος' Κάρπ. ('Ελ.).

Κατὰ τὸν Γ. Χατζιδάκι ὁ δίσκυαμος προῆλθε ἀπὸ τὸ Διὸς κύαμος, ὅπως τὰ σύνθετα μεθ' δι⁴. 'Ἄλλ' ὅμως ἡ ἀρχ. ἑλλ. λ. ἦταν ὕοσκύαμος <(ῦς) ὕος κύαμος 'hyoscyamus niger'⁵, πού ἐγινε μετγν. δισκύαμος μεθ' παρετυμολογία πρὸς τὴ γεν. Διὸς (Ζεὺς). Στὸ ὁ ὕοσκύαμος (ὅπως ἄλλωστε καὶ στὸ ὁ δίσκυαμος) >ὁ *ισκύαμος) τὸ ἰ ἐκκρούεται ἀπὸ τὸ ο καὶ τὰ ἰα παθαίνουν συνίζηση — φαινόμενο σπάνιο, ἀλλὰ ὄχι ἄγνωστο στὴν Ἔλυμπο Καρπάθου.

σόμος ἐπίθ., 'τοῦ ἴδιου πάχους' Κάρπ. Φρ. **Νά 'ναι σόμοι -τ' ὄργο** (=ἡ μάλλινη κλωστή). **Τὰ τσουλ-λιά της κατεαίν-νοντ σόομα** (=οἱ πλεξίδες της...).

'Απὸ τὸ ἀρχ. ἐπίθ. **ισόδομος**, πού ἀναφέρεται σὲ τοῦχο χτισμένον σὲ κανονικῆς / ἴσιες σειρές⁶.

σοῦντζω 'ἔχω σὲ ἀφθονία ψεῖρες, ψύλλους, σκουλήκια κ.τ.τ.' Κάρπ. ('Ελ.). Φρ. **Σοῦντζω (τίς) ψεῖρες**. 'Ὁ στάβλος σοῦντζει (τούς) ψύλλους. **Τὸ τροῖτ σοῦντζει πετάκους**.

'Απὸ τὸν ἀόρ. τοῦ ἀρχ. ρ. **σοβῶ** 'ἀποδιώκω / κινῶ ὀρμητικὰ'⁷, κατὰ τὰ ἐπότησα -ποτίζω κ.ἄ.τ., ἐγινε **σοβίζω**⁸ >**σοῖζω** >**σοῦντζω**⁹, μεθ' ἀποβολὴ τοῦ μεσοφωνηεντικοῦ β καὶ τροπὴ ο >υ.

σοῦιστρο τό, κυρίως γιὰ γυναίκα 'γελοῖο, ἐκτρωματικὸ πρόσωπο' Κάρπ., Κάσ.¹⁰ Φρ. **Γιάαιν-νε, μωρὴ σοῦιστρον, -νὰ χωστεῖς νὰ μῆτ σὲ θωροῦν ἀθροῦποι**.

1. Γιὰ τὸ φαινόμενο βλ. Κουκουλέν στὴν 'Αθηνά 29 (1917) Λεξ. 'Αρχ., 83.

2. Βλ. *Λιβ. κ. Ροδ.* (Lambert) P 2788 καὶ 'Ανδριώτη, *Ε. Α.*, λ. *σγουρός* καὶ *σγουρίζω*.

3. Βλ. *Λιβ. κ. Ροδ.* (Lambert) σ. 491, 'Αχιλλῆς 1121.

4. Γ. Χατζιδ. στὴ *Glotta* 2 (1910), 298-299. 'Ανδριώτη, *Ε. Α.*, λ. *δίσκυαμος*.

5. Liddell - Scott κ.λ.π., λ. ὕοσκύαμος.

6. 'Απὸ τῆ λ. *ισόδομος* πρέπει νὰ προέρχεται καὶ ἡ λ. *σιόομα* πού ἀναγράφει ὁ Μιχαηλίδης - Νουάρος, *Λεξ.*, στὴ λ.

7. Τὸ παθητ. *σοβοῦμαι* σημαίνει ἐπιπλέον 'ταράσσομαι σφοδρά'.

8. 'Ἐτσι στὴν Κρήτη: *Andriotis, Lex.*, λ. *σοβῶ*.

9. 'Ἐτσι καὶ *ἀνεσοῦντζω* 'κραυγάζω' Κάρπ.

10. Χαλκιάδη, *Λαογρ. Κάσου*, 127.

Ἐπί τὸ μετγν. *σόβητρον* 'ξεμουγιαστήρι' πού ἔγινε *σόβιστρον*¹, ἔταν τὸ ρ. *σοβῶ* ἔγινε *σοβίζω*. Ἡ ἀρχικὴ σημασία πού εἶχε ἢ λ. *σούιστρο* στὴν Κάρπ. καὶ Κάσο θὰ ἦταν 'πρόσωπο ἀποκρουστικὸ, τοῦ ὁποίου ἢ θεὰ διώχνει τοὺς ἀνθρώπους'.

στάξη, μιὰ 'ἐλάχιστη ποσότητα' Κάρπ., Σύμη¹. Φρ. *Βός μου μιὰ στάξην ἐλάι, πετρόλαο, ψωμίν, ἀλεύρι κ.ἄ.* (ὕγρα καὶ στερεά) Κάρπ., Ἐδ δώνει στάξιμ πρόμα Σύμη².

Ἐπί τὸ ἀρχ. *στάξις* 'στάξιμο' πού ἔλαβε τὴν σημασία 'μιὰ σταγόνα/μετφρ. ἐλάχιστη ποσότητα' στὴν ὄψιμη μεσαιωνικὴ ἐποχὴ³.

στρακόν-νω Κάρπ. (Ἐλ.), **στρικιών-νω** Κάρπ.⁴, ἀμετβ. 'σκληρύνομαι' γιὰ χωμάτινη ἐπιφάνεια, π.χ. *δῶμα ἢ πάτον σπιτιοῦ, πού πατιέται ἢ κοπανίζεται. Μὲ τὴν ἴδια σημασία μᾶς εἶναι γνωστὴ ἢ λέξη καὶ ἀπὸ ἄλλα μέρη*⁵.

Ἐπί τὸ ἀρχ. ρ. *ὄστρακώ* (ὄστρακον).

συκκλωνίντζω, παθητ. **συκκλωνίντζομαι**, 'συγκεντρῶνω, συναθροίζω' Κάρπ. (Ἐλ.). Φρ. *Πῶς νὰ τὰ συκκλωνίσω ὄλα αὐτὰ τὰ πράματα; Ἐσυκκλωνίστησαν ὄλοι κ' ἐφύαν ἀπὸ τὸ χωριό.*

Ἐπί τὴν πρόθ. *σὺν* καὶ τὸ ρ. *κλωνίζω* 'κάμνω κλῶνω'⁶.

σὺππλιαση ἢ, 'στενὴ σχέση' Κάρπ. (Ἐλ.). Φρ. *Ἐχομ -μεάλτη σὺππλιασηκ -κ' ἐν-να πανδρέφοντ -τὰ παιὰ τω.*

Ἐπί τὸ ρ. *σὺπ-πλιάζω — στὴν Κύπρο⁷ καὶ τὴ *Ζάκυνθο*⁸ *συμπλιάζω* 'συνορεύω'⁹ —, μὲ ἀφομοίωση τοῦ ἐρρίνου. Ὁ *Φιλήντας*¹⁰ παράγει τὴ λ. *σὺμπλιαση* τῆς *Μήλου* ἀπὸ τὸ *συμπλήσιαση*.

1. Πβ. *σοῦβητρο* Κρήτης: Andriotis, *Lex.*, λ. *σόβητρον*.

2. N. Andriotis, «Die Ausdrucksmittel für «gar nichts», «ein wenig» und «sehr viel» im Alt - Mittel - und Neugriechischen» *Byz. - Neugr Jahrb.* 16 (1939/40), 89.

3. Ἀγαπίου, *Γεωπον.*, 94 (ἔκδ. 1865): «Ἐπαρε ἀπὸ τὰ ἐργαστήρια νερόν (...) καὶ μὲ κομμάτι ξύλον σκουβλωτῶν βάνε μου μίαν στάξιν ἀπ' αὐτὸ τὸ νερόν εἰς τὴν τρύπαν τοῦ πονεμένου ὄδοντιου...».

4. Β. Βασιλάκη, *Τὸ Μεσοχώρι Καρπάθου*, Ἀθήνα 1973, σ. 96.

5. (ἀ)στρακόνω: *Somavera*: ἀστρακόνω: Πασπάτη, *Χιακ. γλωσσ.*, 97: *στρακόνω*: Γ. Χ. Παπαχαλαράμπος, *Ἡ Κυπριακὴ οἰκία*, 74: Χ. Ρεμπέλη, *Κοντισιώτικα*, Ἀθήνα 1954, σ. 336: *Λάζαρη, Λευκαδ.*, 172: *στρακόν-νω*: Ἀνδριώτη, *Λιβίσι*, 98: *στρακόνω* Δυτ. Κρήτη: Παγκάλου, *Κρητ. ἰδιώμ.*, 3. 458, πού ἐσφαλμένα, νομίζω, τὸ σχετίζει μὲ τὸ ἰταλ. *stringere* 'σφιγγω, συμπιέζω'.

6. Π.χ. *κλωνίζω* τὰ *κουλ-λούρια*, τὰ *χάνδρα* κ.ἄ.τ.

7. *Σακελλάρ.*, *Κυπρ.*, 807: *συμπλιάζω* (σύν, πελάζω) καὶ *σὺμπλιος*.

8. Κονόμου, *Ζακυνθ. λεξιλ.*, 52: *συμπλιάζω* καὶ *συμπλιάτορας*.

9. Πβ. καὶ ἐπίρρ. *σίμπλιο* (γράφε *σὺμπλιο*) Du Cange, ἐπιθ. *σὺμπλιος* 'ὄμορος' (*Somavera*, Βάλληνδα, *Πάρεργα*, 111) ἢ *σὺππλος* (Χαλκιάδη, *Κασιώτ.*, 2. 34).

10. *Φιλήντα*, *Γραμματικὴ τῆς ρωμαϊκῆς γλώσσας*, Ἀθήνα 1907, σ. 88. Ὁ

σύπ-πορνον τό, 'πρωί-πρωί' ὡς οὐσ. καὶ ὡς ἐπίρρ. Κάρπ., Κάσ.¹ Φρ. Ἦρτες τὸ σύπ-πορνον καὶ μ' ἐξύπνησες.

'Απὸ τὸ πωρονὸν <πρωνόν<πρωινόν² καὶ τὴν πρόθ. σύν, ποῦ ἔχει ἐπιτακτικὴν σημασία, ὅπως καὶ στὰ σύνναυγα, συννύχατο, συντζώνδανος κ.ἄ.

συρτική ἡ, 'ἐργαλεῖα καὶ κλινοσκεπάσματα' ἀνθρώπου ποῦ πάει στὴν ξενιτιὰ ἢ στὸ μετόχι γιὰ δουλειά³. Κάρπ. Φρ. Ἦρτεν ὁ Α με τὴτ συρτικὴτ -του.

'Απὸ τὸ ἐπίθ. συρτός (τοῦ ρ. σύρ(ν)ω) καὶ τὴν κατάλ. -ικός.

σφαράτσω 'σφαδάζω' Κάρπ. ("Ελ.). Φρ. Καὶ πότε ἐν-να σὲ ὠ, ἀρνίμ -μου, νὰ σφαράτσεις...

'Απὸ συμφυρμὸ τῶν σφαδάζω + σπαράσσω.

σφενδονίτζω Κάρπ., **σβενδουρίτζω** Κάρπ. ("Ελ.) 'ἐκσφενδονίζω'⁴. Φρ. Νὰ σοῦ σφενδονίσω μνιάπ -πέτρα. Τοῦ σβεντούριξα μνιάμ -με τὸ χέριμ -μου.

'Ο α' τύπος ἀπὸ τὸ σφενδονίζω, ὁ β' τύπος μὲ συμφυρμὸ τῶν σφενδονίζω + ἰταλ. *sventare* '(ἐξ)ανεμίζω'⁵, ἀφοῦ στὴν "Ελ. λέγεται ἡ λ. σφενδόνα.

ταροπιάν-νω 'σχίζεται τὸ δέρμα μου ἀπὸ κρύο / βοριά' Κάρπ. ("Ελ.). Φρ. Ἐταροπιάσατ -τὰ χέρια μου / τὰ χεῖλη μου / τ' ἄφκιά μου μὲ τὸ γραῖο. Σύνθετο ἀπὸ τὴ λ. ταρός 'ἄνεμος' καὶ τὸ ρ. πιάνω 'λαμβάνω'⁶.

ταρός ὁ, πάντα στὴν ἐπιρρηματικὴ φρ. ἀλ-λοῦ ταροῦ Κάρπ. ("Ελ.). Φρ. Ἦπιασετ -τὰ χαρκιά/τὰ ροῦχα του καὶ τὰ ῥιξεν/τὰ σκόρπισεν ἀλ-λοῦ ταροῦ (=ἐδῶ καὶ ἐκεῖ).

Κοραῆς, ἜΑτακτα, 4. 568 γράφει: «ἐπίρρ. ἄχρηστον ἀπὸ τὸ συμπελάζω τὸ σύμπλην (χυδ. σύμπλιον, Δ), ὅθεν σύμπλιος τοίχος». Γιὰ τὴν παραγωγὴ τῆς λ. ἀπὸ τὸ *συμπλήσιος βλ. Κ. Dieterich στὴ Β. Ζ. 10 (1901), 595.

1. Χαλκιάδης, Κασιώτ., 1. 118: σύππορνον.

2. Χατζιδ., Μ.Ν.Ε., 2. 114, 407: Φιλήντα, Γλωσσογν., 2. 83: Ἄνδριώτη, Ε. Α., λ. πουρνό.

3. Βλάχου, Λεξ.: «συρτικός... ἐρυστός. 'Ελκτικός», «συρτικόν» Συρνόμενον. Ἐρπυστικόν-οῦ. Τὰ ἐρπετά. Ἐρπόμενον» Somavera: «συρτικός, η, ον, τραβιστικός, η, ον. Attrattile, attrattivo» Παγκάλου, Κρητ. ἰδίωμ., 3. 488: συρτικό, τὸ 'ἐπιδημία | πληρωμὴ γιὰ ἐπιβήτορα, π.χ. τράγο, ταῦρο'.

4. Ἔτσι καὶ στὴν Κεφαλληνία: Τσιτσέλη, Γλωσσάριον Κεφαλληνίας, Ἄθῆναι 1875, σ. 308. Στὴν Κρήτη ἀποσφενδουρίζω 'ἰδ.', τὸ ὅποιο ὁ Πάγκαλος, ἔ.ἀ., 2. 154 παράγει ἀπὸ τὸ ἀποσφενδονίζω.

5. Πβ. καὶ Gir. Germano, Vocabolario italiano et greco, Ἐρώμη 1622 (ἔκδ. Pernot, 1907): «sventolare. ἐξανεμίζω, ζα, σα. Così ancho si dice del grano nell' aia».

6. Πβ. πιάνω ἀρρώστια, πιάνω γρίπη κ.ἄ.τ.

Ἐκ τῆ λ. *ταρός* ὁ ἄνεμος Κρήτη¹ καὶ Λάστα Πελοπονν.², πού ἀνάγεται στό «*ταρόν* ταχὺ» τοῦ Ἑσυχίου².

τερρερές ὁ, ὑπομονή, ἀνεση' Κάρπ. (Ἑλ.). Φρ. *Πᾶει μὲ τὸτ -τερερέτ -του*.

Ἐκ τὸ βυζαντινὸ ὑμνολόγημα *τερερέμ* κ.τ.λ., τὸ τόσο μακρόσυρτο, ἀνατολίτικο.

τζένια τὰ, ἔργαλειά, ἐξαρτήματα', Καστελλόρ. **ντζένια** τὰ ἴδ.' Κάρπ. Φρ. *Τὰ τζένια τοῦ μύλου, τῆς βάρκας* κ.ἄ. Κάρπ., Καστελλόρ. *Τὰ ντζένια σου φαίνουτ-ται φαίνονται τὰ αἰδοῖα σου* (γιά ἄντρα) Κάρπ. Ἐκ τὸ ἰταλ. *ingegno*, πού, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, σημαίνει ἔργαλειο, σύνεργο'.

τρετσέρω μετβ. καὶ ἀμετβ. ἄλλάζω τὴν κατεύθυνση' Κάρπ., **ντρετσάρω** ἰστρέφω πρὸς τὸν ἄνεμο τὸν ἄξονα τοῦ μύλου' Ἀστ. Φρ. *Ἐλα νὰ τρετσάρεις τὸ τραπέζιν -νὰ περάσω. Τρέτσαρε παραμικροῦ νὰ περάσω. Ἐτρέτσαρεν ἀπὸ τῆ χαρά του* (=τρελάθηκε ἀπὸ τῆ χαρά του). Ἐκ τὸ ἰταλ. *d(i)gizzare* ἰστρέφω, εὐθυγραμμίζω κ.ἄ.'

τσαγγαρεῖος ὁ, ἰσκουπιδοτοπος', καὶ **Τσαγγαρεῖος** ὁ: ὄνομα ἐνὸς μέρους μέσα στὴν Ἑλυμπο, ὅπου ἔριχναν παλιὰ τὰ σκουπίδια τους τὰ γύρω σπίτια καὶ τὰ γύρω τσαγγαράδικα. Φρ. *Αὐτὰ εἶναι γιά τὸτ -Τσαγγαρεῖο*.

Ἐκ τὸ βυζαντ. *τσαγγαρεῖον*, τὸ⁴, μὲ μεταπλασμό ὅπως ἔργαλειον-ἀργαλειός, ἔμπορεῖον-Νεμπορεῖος τοπων. Ἑλ.

ῥσκλος ὁ, ὁ ξύλινος γύρος τοῦ κόσκινου, τοῦ δρεμονιοῦ κ.ἄ.τ.' Κάρπ. (Ἑλ.), **ὄσκλος** ὁ ὁ ξύλινος γύρος τοῦ κορδίνου (=κόσκινου)' Ρὸδ.⁵ Πρόκειται ἀσφαλῶς γιά τὴν ἀρχ. λ. ῥσκλος⁶, ὅχι γιά τὴ λ. κύκλος⁷.

φακελάτος ἐπίθ., ἰσ γιά ζῶο πού ἔχει μαῦρο σῶμα καὶ ἄσπρο μέτωπο', στὴ Χάλκη **φακιολάτη** ἡ, εἶναι «κατσίκα μαύρη μὲ ἄσπρη μούρη»⁸, ἀφηρημ. οὐσ. **φακελατά** ἡ, Κάρπ. Φρ. *φακελάτος βούαλ-λος, φακελάτη*

1. Ἄρ. Κριάρη, *Κρητικὰ δημοτικὰ τραγοῦδια*, Ἀθήνα 31969, σ. 213: «φυσᾶ ταρός στὴ μιὰ μεριά, φυσᾶ ταρός στὴν ἄλλη».

2. Βλ. Φ. Κουκουλέ, «Ἑσυχιανὰ» Ἀθηναῖα 27 (1915) Λεξ. Ἄρχ., 96.

3. Καραναστ., Ἀστ., 89.

4. Θεοφάν., *Χρονογρ.*, 182, 4 (De Boog): «ὁ πλεονεκτῶν με, τρισάγουστε, εἰς τὰ τσαγγαρεῖα εὐρίσκεται».

5. Παπαχριστοδ., Λεξ. κ. Λαογρ., 42, λ. ὄσκλος.

6. Θεόγν. Καν. (Ἄνεκδ. Ὁξυρ. 2. 24, 6): Ἑσυχ. «ῥσκλοῖ ἀγκύλαι, βρόχοι, οὐς ἡμεῖς ῥσκλους τῶν ὑποδημάτων καὶ τὰς λέγνας τῶν ἱματίων», «ἐννή-ῥσκλοῖ ὑποδήματα Λακωνικῶν ἐφήβων», βλ. καὶ ἀρχ. *Ἐπτυσκλος*: στὸν Πολυδεύκη 7. 80 «...μέρη δὲ ὑποδημάτων γλῶτται καὶ καττύματα καὶ ῥσκλοῖ».

7. Ὅπως νομίζει ὁ Μιχαηλίδης - Νουάρος, *Σύμμ.*, 2. 240 σημ. 2.

8. Τσοπανάκη, *Χάλκη*, 116.

ἀελαία (= ἀγελάδα). Ἐκεῖνοθ -θέν-να τόν-ε-γρωνίσεις ἀπό τήφ -φακε-
λατάα Κάρπ.

Ἐκ τῆ λ. φακέλα ἢ 'σκούφια' ἢ φακέλι τὸ '1) γυναικεῖος κεφαλό-
δεσμος, 2) λειρὶ πετεινοῦ', ποῦ ἀπαντοῦν στὴν Ποντιακῆ¹, χάθησαν ὁμοῦς
στὴν Κάρπαθο.

φακούρα ἢ, Κάρπ., **φακ-κούρα** ἢ, Καστελλόρ., Ρόδ., 'νεράντζι' Φρ.
Πρικόντ σάτ -τήφ φακούρα.

Ἐκ τὸ (ὄμφαξ) *ὄμφακας² καὶ τῆ μεγεθυντικῆ-ἐπιτατικῆ κατάλ.
-ούρα, καὶ μφ > φφ > φ.

φανίσμιος ἐπίθ., 'ὄραίου παραστήματος ἄνθρωπος'³, συχνὰ μὲ εἰ-
ρωνικὴ σημασία, Κάρπ. Φρ. Φανίσμιος εἶναι βλέπεις...

Ἐκ τὸ ἐμφανίσμιος > *ἐφανίσμιος, μὲ μφ > φφ > φ⁴ κατὰ τὸ φαίνομαι
καὶ τὰ παράγωγά του.

φουσερό τό, συνήθως τὰ φουσερά 'φαγώσιμα' Κάρπ. Φρ. Τὰ
φουσερά μας τὰ 'χομεμ -μέσ στήπ -πάγκα.

Ἐκ τὸ ὄψιμο μεσν. φαγησερόν 'φαγώσιμο'⁵ μὲ πιθανὴν ἐπίδραση τῆς
λ. φάουσα (< φάγουσα).

φάρλα μβούκ-κα ἐπίρρ. 'σταράτα, μὲ ὕφος ἀγέρωχο' Κάρπ., **τέρλα
μβούκ-κα** 'ἴδ.' Κάσ.⁶ Φρ. Τοῦ τὰ λέω φάρλα μβούκ-κα Κάρπ. Εἶπα τοῦ
τα τέρλα μβούκ-κα Κάσ.

Τὸ καρπαθιακό, ἀπὸ ἰταλ. *fuor de bucca*. Πβ. νεοελλ. (τοῦ τὰ εἶπα) ἔξω
ἀπὸ τὰ δόντια.

φελ-λόκοπος ὁ, 'φλούδα ὄριμου σύκου' Κάρπ. Φρ. Ἐπάτησε -τόφ
-φελ-λόκοπος -κ' ἐγλίστησε.

Ἡ λ. εἶναι σύνθετη ἀπὸ τὸ οὐσ. φέλλα (< λατ. *offella*) 'φέτα' καὶ
τὸ ρ. κόπτω. Στὴ Χίο «φελλοκόπος, ὁ καθήμενος ἐν τῇ τραπέζῃ καὶ κό-
πτων τὸν ἄρτον εἰς φέλλας ἢ φέττας»: Πασπάτη, Χιακ. γλωσσ., 437-
375. Ἡ διαφορὰ τονισμοῦ τῶν δύο αὐτῶν ἰδιωματικῶν λέξεων ὀφείλεται
ἴσως στὴν ἐφαρμογὴ τοῦ ἀρχαίου κανόνα, ποῦ ἀφοροῦσε τὸν τονισμό συν-

1. Παπαδοπ., Λεξ. Ποντ., λ. φακέλα καὶ φακιόλι, ποῦ ἀνάγονται στὸ λατ. *fasciola*, ὑποκορ. τοῦ *fascia*. Πβ. ὁμοῦς Du Cange, *Latin.*, λ. *fascella* = *fasciola*. Ὁ Μιχαηλίδης -Νουάρος, Σύμμ., 2. 110 σχετίζει τὴ λ. μὲ τὸ βυζαντινὸ φάρλα 'ἀναμμένο φιτίλι' <λατ. *fac(u)la*, ἰταλ. *facella* 'μικρὴ λχμπάδα, λάμψη' — μεταφορικά.

2. Πβ. Δέφνερ, Λεξ. Τσακων. διαλέκτου, λ. ὄ'ακα, ὁ 'ἀγουρίδα'.

3. Πβ. Πασπάτη, Χιακ. γλωσσ., 373: φανούσιμος 'ἴδ.'.

4. Πβ. (ὄμφαξ) *ὄμφακούρα > φακούρα, ἐνθυμοῦμαι > θ(θ)υμοῦμαι.

5. Germano 216: «mangiare, nome. φηγί, τό. Di buon - mangiare. φαγη-
σερόν, τό» Somavera: «φαγησερόν, τό. Cosa da mangiare», «φαγησερός, η, ον ...
mangiabile».

6. Χαλκιάδη, Λαογρ. Κάσ., 132.

θέτων μὲ ὄνομα καὶ ρῆμα, π. χ. θηρότροφος-θηροτρόφος, λιθοκόπος, φυλοκόπος, ξυλοκόπος, νεόκοπος, μεσόκοπος, σπητόκοπος, πρωτόκοπος.

φέτ-τι(ν), συνήθως κάμνω φέτ-τι κάποιον/κάποιαν 'κατανικῶ, ἐξουδετερώνω' Κάρπ. ('Ελ.) Στὴν Κύπρο ἐπίσης κάμνω φέτ-τιν 'κάνω ἄνω-κάτω'¹. Φρ. *Τὸν ἤπιασα καὶ τὸν ἤκαμα φέτ-τι*. 'Ἡ θάλασσα ἤκαμανεφ-φέτ-τιτ -τὸ παμβόρι Κάρπ., *Κάμνει τὸ σπίτιν φέτ-τιν Κύπρ.*¹ 'Ἀπὸ τὸ τουρκ. *fetih* 'κατάκτηση (μιᾶς πόλεως), θρίαμβος'.

φλότ-τα ἤ, 'ὁμάδα συνομήλικων παιδιῶν' Κάρπ. ('Ελ.) Φρ. *Καὶ τί φλότ-τα εἶναι -τούτη;*
'Ἀπὸ τὸ ἰταλ. *flotta* 'στόλος'².

φνιάζομαι 'παθαίνω ὀσφυαλγία', ἄορ. ἐφνιάστηκε, μετχ. φνιάσμένος, οὐσ. φνίασμα τό, Κάρπ. Φρ. *Ἡσκυφα νὰ σηκώσω τήπ -πέτρακ -κ' ἐφνιάστηκε*.

'Ἀπὸ τὸ ρ. *αἰφνιδιάζομαι*³, μέσο τοῦ μεσν. *αἰφνιδιάζω*, πού ἐκτὸς ἀπὸ τῆ σημασία τοῦ 'ξαφνιάζω'⁴ ἔχει καὶ τῆ σημασία τοῦ 'ἐξαρθρώνω, στραμπουλιζώ' στὸν *Du Cange*⁵.

φοροκοτ-τάτος ἐπίθ., 'φουριόζος' Κάρπ. ('Ελ.) Φρ. *Ἡροτεφ -φοροκοτ-τάτος νὰ μὲ 'εἶρει/νὰ μοῦ σπάσει τὸ στάμνο*.

'Ἀπὸ τῆ λ. *φόρα* 'ὄρμη' < ἄρχ. *φορά*⁶ καὶ τῆ λ. *κοττάτος < κόττος 'τόλμη' (μεταρρηματικὸ τοῦ *κοτῶ*⁷) + κατάλ. -άτος.

φρυμάι τό, 'παξιμάδι, ἀπὸ φρυγμένο κομματί ψωμιοῦ' Κάρπ. ('Ελ.). Φρ. *Κόψε τὸ ψωμὶν -νὰ τὸ κάμομε φρυμάι*.

'Ἡ λ. προϋποθέτει ἀκέραιον τύπο *φρυγμαδιον < *φρυγμα⁸ (τοῦ ρ. φρύγω) + ὑποκορ. κατάλ. -άδι.

χάλα (-χάλα), ἐπιφώνημα γιὰ τὴν ὀδήγηση τῶν μεγάλων ζώων. Κάποτε λέγεται ἐπιτακτικὰ καὶ σὲ ἄνθρωπο ὡς *χάλα βρέ*. Κάρπ. ('Ελ.)

1. Βασική Βιβλιοθ. 6. 231, ἀπὸ ποίημα τοῦ κύπριου Δ. Λιπέρη: «τζί' ἄμα πεινάσει νακκουρίν, / κάμνει τὸ σπίτιν φέττιν».

2. 'Ἡ λ. *φλότα* στὴ Ζάκυνθο σημαίνει 'στόλος | κοπάδι πουλιὰ' (Κονόμου, *Ζακυνθ. λεξιλ.*, 57), στὴ Λευκάδα 'σύνολο εὐνοϊκῶν χαρτιῶν τῆς τράπουλας στὸν ἴδιο παίχτη' (Λάζαρη, *Λευκαδ.*, 196).

3. Somavera: «*ἀφνιδιάζομαι... improvisarsi, farsi all' improvista*».

4. Somavera: «*αἰφνιδιάζω... improvisare, fare all' improvista*».

5. *Du Cange*: «*φνιάζειν. φνηδιάζειν, luxare, detorquere, λορδαίνειν, ἐξαρθροῦν*» Somavera: «*φρηδιάζω (...)* παρασαλεύω, ξετοπίζω. *Slocarsi la mano, ὀ il piede, ὀ l' osso*», «*φρηδιάσμα, τό, φνίασμα, τό, παρσάλεμα, τό, ξεπότισμα, τό. slocamento, slocatione*».

6. Πβ. 'Ἀνδριώτη, *Ε. Α.*, λ. *φόρα* 1.

7. Πβ. 'Ἀνδριώτη, *Ε. Α.*, λ. *κοτῶ*.

8. Πβ. ἄρχ. *φρυγμός* 'φρυγάνισμα'. Γιὰ τῆ χρήση τῆς λ. ὡς συγκεκριμένου οὐσιαστικοῦ πβ. *μαξέματα, τὰ βρώσιμα χόρτα τοῦ βουνοῦ* 'Ἠπ.

Φρ. *Χάλα, μουλάριμ -μου, χάλα.* Ἐσκοτώθημιτ σήμερον ὄλητ -τὴν ἡμέρα (μὲ τὸ) χάλα-χάλα, ὥστα ν' ἀποσκάφομετ -τὸ χωράφι.

Ἄπὸ τὸ τουρκ. *hâla* 'τώρα (ἀκόμα), ἀκόμα'¹.

χαρκαλ-λεύγω 'κάμω θόρυβο ψάχνοντας γιὰ κάποιο πράγμα' Κάρπ. Φρ. *Μήχ -χαρκαλ-λεύγεις πλέα κ' ἐβούισες τήκ -κεφαλήμ -μου.* Ἄπὸ τὸ ρ. *χαλεύω* 'ψάχνω' — ἔτσι στὴν Ἡπ. — (*χαλὰ ~χηλή*) > *χαχα-λεύω*² > *χαρχαλεύω* μὲ ἀνάπτυξη τοῦ ρ ἐξαιτίας τοῦ ἐπόμενου ὕγρου³.

χασκαστός ἐπίθ., 'ἀνοιχτός' Κάρπ. (Ἑλ.) Φρ. *Εἶες πῶς κάεται χασκαστός;* (δηλ. μὲ ἀνοιχτό τὸ στόμα). Ἐναχ -χασκαστότ σύκο.

Ἄπὸ τὸ ἀρχ. ρ. *χασκάζω*, θαμιστικὸ τοῦ *χάσκω*.

χιλανδητός ἐπίθ., 'δρομαῖος' Κάρπ. (Ἑλ.). Φρ. Ἡρετεχ -χιλανδητός νὰ μοῦ τὸ 'πεῖ. Ἡρετεχ -χιλανδητὴ ἀπάνω μου.

Ἄπὸ τὴ λ. «*χελάνδιον*, λατ. *chelandium. navigi species*»⁴, μὲ τὴν κατάλ. -ητός⁵.

χόρδες οἱ, 'ἐντερα σφαγίου (δεμένα σὲ μικρὲς δεσμίδες)' Κάρπ. (Ἑλ.).

Ἄπὸ τὴν ἀρχ. λ. *χορδή*, ἡ ὁποία στὸν πληθυντ. αἱ *χορδαὶ* σημαίνει 'ἐντερα'⁶. Ὁ τονισμός, ἀπὸ τὸ οὐσ. *κόρδα* - ἰταλ. *corda*.

χρισκιανεύγομαι 'ἐκκλησιάζομαι' Κάρπ. (Ἑλ.) Φρ. *Ἐπ -πάεις κ' ἐσοῦ μνιάκ -Κυριακὴν -νὰ χρισκιανευτεῖς;*

Εἶναι τὸ ρ. *χριστιανεύομαι*⁷ < *χριστιανός* + *κατάλ. -εύομαι*, μὲ *τ + ι* > *κι* (Ἑλ.).

χτένι τό, '1) χτένι γιὰ τὰ μαλλιά, 2) τὸ μετακάρπιο τοῦ χειριοῦ' Φρ. Ἡπεσεν ἡ πέτρα καὶ μοῦ ὤκε στὸ χτένιτ -τοῦ χειριοῦ μου.

Πρόκειται γιὰ τὴ λ. *χτένι* < *κτένιον*, ὑποκορ. τοῦ οὐσ. *κτεῖς*, ἡ ὁποία

1. Πβ. Κ. Σάθα, *Μεσαιων. Βιβλ.*, 1. 262 (ἀπὸ τοῦ Ἱέρακος, *Χρονικὸν περὶ τῆς τῶν Τούρκων βασιλείας*, στ. 522 κ.έ.); Ἐν τοῖς λοιποῖς δ' ἦσαν σφαγαί, χύσις κρουνοὶ αἱμάτων, / καὶ θροῦς καὶ κέλαδος πολὺς, καὶ σωματοσφαγίχι / τὸ χάλα! χάλα! ἦν βοή Ἀγαρηνῶν μεγάλη, / διώκειν, τύπτειν ἀφειδῶς, τὸ φεύγειν δὲ τῶν Οὐγκρων».

2. Πβ. *χαχάλα, χαχαλιά*.

3. Πβ. Κουκουλέν στὴν Ἀθηνᾶ 29 (1917) Λεξ. Ἀρχ., 84. Ἀπίθανος ὁ τύπος *χαλχάλι* ποὺ γράφει ὁ Χατζιδ., *M.N.E.*, 1. 330.

4. Du Cange, λ. *χελάνδιον*.

5. Βλ. Ἀνδριώτη, *E. A.*, -ητό.

6. Στὸν ἐνικό, ἐκτὸς ἀπὸ 'χορδή (μουσικοῦ ὄργανου)', σημαίνει καὶ 'λουκάνικο': βλ. Liddell - Scott, στὴ λ. Βλ. καὶ Πολυδ. 6. 56. Πβ. καὶ *χορδοκοιλίτσια* Προδρ. 4. 51. Ἴσως καὶ τὸ *χορδόνα* 'χοντρή, παχύσαρκη' Πόντ., ποὺ ὁ Παπαδόπ., *Λεξ. Ποντ.*, στὴ λ. χαρακτηρίζει «ἀγνώστου ἐτύμου», θὰ μπορούσε νὰ σχετισθεῖ μὲ τὴν ἀρχ. λ. *χορδή - χορδαί*.

7. Μετγν. καὶ μεσν. *χριστιανίζω*. Βλ. Liddell - Scott, λ. *χριστιανίζω* καὶ Du Cange, λ. *χριστιανόι*.

ἔχει καὶ τὴ σημασία ποὺ τῆς ἀποδίδει ὁ Ἡσύχιος: «κτένας· τοὺς τῶν χειρῶν καρπούς καὶ τῶν ποδῶν»¹.

χῶς 'δίχως' Κάρπ. Φρ. Ἡφνεχ -χῶς ψωμί.

Ἐπὶ τὸ μεσν. διχῶς 'δίχως'², ἀναλογικὰ πρὸς τὰ ἐπιρρ. σὲ -ῶς.

1. Πβ. καὶ Ἡσύχ. «ἐπικτένια· τὰς ἡλακάτας· καὶ τοῦ ποδὸς τὸ πρὸς τοῖς δακτύλοις μέρος», ὅπου, ἀναφορικὰ πρὸς τὸ ἐρμῆνευμα «ἡλακάτας», πβ. μιτόχτενο, τό.

2. Ἐρωτοπαίγνια 4. 587 (Hess. - Pern.): «διχῶς ψυχῆν, διχῶς καρδιάν, στὸν κόσμον πῶς νὰ ζήσω;».